

**Univerzita Pardubice  
Fakulta filozofická**

**Studentské aktivity v průběhu sametové revoluce a jejich odraz na  
Rychnovsku**

**Václav Koráb**

**Bakalářská práce  
2009**

Univerzita Pardubice  
Fakulta filozofická  
Katedra věd o výchově  
Akademický rok: 2008/2009

## **ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE**

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Václav KORÁB**

Studijní program: **B6107 Humanitní studia**

Studijní obor: **Humanitní studia**

Název tématu: **Studentské aktivity v průběhu Sametové revoluce a jejich odraz na Rychnovsku**

### Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Sametová revoluce a její průběh v pražských souvislostech
2. Odraz pražských událostí na Rychnovsku (na základě analýzy regionálního dobového tisku)
3. Odraz sametové revoluce ve vědomí současné generace studentů (dotazníkový průzkum)

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

**Fondy státního oblastního archivu Rychnov nad Kněžnou**

**Fondy regionálního muzea Rychnov nad Kněžnou**

**Měchýř, Jan - Velký převrat či snad revoluce sametová, Praha: Progetto, 1999**

**Historický ústav Československé akademie věd - Deset pražských dnů (17.-27. listopad 1989) Dokumentace, Praha: Academia, 1990**

Vedoucí bakalářské práce:

**prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.**  
Katedra věd o výchově

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2008**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2009**



prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.



prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2008

### **Prohlášení autora**

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 31. 3. 2009

Václav Koráb

## **Anotace**

Bakalářská práce podává informace o historickém vývoji klíčových okamžiků revolučních událostí konce roku 1989. Součástí práce je také část, která je zaměřena na odraz a interpretaci pražských událostí v oblastní sféře v místě mého bydliště v Rychnově nad Kněžnou prostřednictvím regionálních novin. Zde jsem se soustředil především na reakci novin na manifestaci ze 17.11.1989, na průběh demonstrací v Rychnově nad Kněžnou, pohled na generální stávkou a na vývoj dvou hlavních opozičních subjektů – Občanského fóra a Komunistické strany Československa. Výzkumná část práce zjišťuje znalosti a postoje dnešní mladé generace ke skutečnostem, které se odehrály před dvaceti lety v Praze.

## **Klíčová slova**

sametová revoluce, listopadu 1989, Občanské fórum, studenti, demokracie, Rychnov nad Kněžnou

## **Title**

Activities of students during the Velvet Revolution and their reflection in the Rychnov nad Kněžnou region

## **Annotation**

The Bachelor thesis provides information about the historical development of the key moments of the revolutionary events of the year 1989. There is also a part focused on the reflection and interpretation of the events in Prague in the regional sphere of my place of residence, in Rychnov nad Kněžnou, through the medium of regional newspapers. In this part I have primarily focused on the reaction of newspapers to rally from 17.11.1989, to the process of demonstrations in Rychnov nad Kněžnou, the view on the general strike and the development of the two main opposition organizations – „Civic Forum“ and the Communist Party of Czechoslovakia. The experimental part of the work identifies knowledge and attitudes of today's young generation to the facts that took place in Prague twenty years ago.

## **Keywords**

Velvet revolution, November 1989, students, democracy, Rychnov upon Knežná

## **Poděkování**

Tímto bych chtěl poděkovat panu prof. PhDr. Karlu Rýdlovi CSc. za jeho cenné rady, připomínky a pomoc, kterou mi poskytl při zpracovávání této práce.

Dále bych chtěl poděkovat pracovníkům státního oblastního archivu v Zámrsku – pobočky Rychnov nad Kněžnou, kteří mi umožnili nahlížet do archiválií a konzultovali se mnou potřebné záležitosti.

## Obsah

1. Úvod.....	2
2. 17. listopad 1989 a jeho vliv na následné změny ve společnosti v pražských souvislostech.....	4
2.1. Události 17. listopadu 1989 v Praze a bezprostřední reakce na ně.....	4
2.2. Vznik Občanského fóra, jeho smysl a základní požadavky.....	8
2.3. Počátky vzájemného jednání mezi zástupci Občanského fóra a komunistickou stranou.....	10
2.4. Cesta dílčích ústupků (Od abdikace Jakeše, přes generální stávkou, po jmenování vlády „15:5“).....	16
2.5. Změna taktiky opozičních struktur - proces aktivní politiky .....	23
2.6. Boj o post prezidenta.....	25
3. Odras pražských událostí na Rychnovsku na základě analýzy regionálního dobového tisku.....	27
3.1. Pohled na potlačení demonstrace 17.11.1989 v Praze.....	27
3.2. Průběh demonstrací v Rychnově nad Kněžnou a následné reakce občanů na způsob jejich prezentace.....	28
3.3. Pohled na generální stávkou v okrese Rychnov nad Kněžnou.....	33
3.4. Vývoj stanovisek komunistické strany v okrese Rychnov nad Kněžnou.....	34
3.5. Vývoj stanovisek Občanského fóra v okrese Rychnov nad Kněžnou.....	37
3.6. Shrnutí pohledu regionálních novin na revoluční události.....	40
4. Odras sametové revoluce ve vědomí současné generace studentů – vlastní empirické šetření .....	42
4.1. Cíl orientačního šetření.....	42
4.2. Použitá metoda a realizace orientačního šetření.....	42
4.3. Charakteristika výběrového souboru orientačního šetření.....	42
4.4. Stanovení hypotéz.....	44
4.5. Zpracování údajů a analýza získaných informací.....	44
4.6. Potvrzení či vyvrácení stanovených hypotéz.....	59
5. Závěr.....	61
6. Seznam použitých zdrojů.....	62
7. Seznam příloh.....	64
8. Přílohy	



## 1. Úvod

Pojem sametová revoluce slyšel ve svém životě mnohokrát snad každý z nás. Setkáváme se s ním v novinových článcích, slycháme ho z televize, objevuje se v učebnicích dějepisu. Pro mnohé je spojován se zakončením dlouhodobého svazujícího žaláře, kdy lidé museli plnit předepsané plány, povinně se účastnit budovatelských akcí, svátečních průvodů a bez výjezdní doložky mohli vycestovat jen do zemí s podobným státním zřízením. Jiní, především starší lidé, zase s odstupem času hodnotí dobu, kdy vládla komunistická strana, pozitivně. Lidé měli jistou práci, majetkové rozdíly mezi jednotlivými vrstvami nebyly tak zřetelné a stát fungoval jako jakási jistota, která se o člověka v případě nouze postará. Co ale vědí o listopadových a prosincových událostech roku 1989 zástupci dnešní mladé generace okolo dvaceti let? Co se jim vybaví při pojmu sametová revoluce, znají některé představitele spojené s revolučními událostmi? Odpověď na tyto a další otázky, které mě při tvorbě bakalářské práce zajímaly, jsem se pokusil nalézt v praktickém šetření. Skupině středoškoláků a studentům vyšší odborné školy jsem předložil v podobě dotazníkového šetření několik otázek a na základě odpovědí jsem se snažil interpretovat dané skutečnosti.

Kromě výzkumné části obsahuje bakalářská práce i část teoretickou, která se skládá ze dvou celků. První řeší vývoj klíčových okamžiků boje studentů a veřejnosti za demokracii v pražských souvislostech. Snažil jsem se zachytit historický úsek od 17. listopadu do 29. prosince 1989, tedy dne, kdy byl Václav Havel zvolen prezidentem. Ve zmíněném období se odehrálo značné množství událostí, které by všechny na takto malém prostoru nešly zmínit, proto jsem se rozhodl zaměřit se jen na ty události, které jsou z mého hlediska stěžejní a které ovlivňovaly další společenský vývoj.

V druhém úseku teoretické části jsem si vytyčil cíl zachytit a interpretovat odraz pražských událostí daného období v lokální sféře mého bydliště v Rychnově nad Kněžnou prostřednictvím regionálních novin Jiskra Rychnovska. Zajímalo mě především, jak bylo na revoluční události pohlíženo, zda tento pohled kopíroval názory ostatních vycházejících novin a zda se události v tisku objevovaly okamžitě nebo s určitým časovým opožděním.

Téma sametové revoluce jsem si zvolil zejména z toho důvodu, že se jedná o úsek novodobé historie, ale mladí lidé často neznají dané skutečnosti v širších souvislostech. Přitom znalost vlastní historie a poučení z vykonaných chyb je pro nás zárukou, že je v budoucnu nebudeme opakovat.

## **2. 17. listopad 1989 a jeho vliv na následné změny ve společnosti v pražských souvislostech**

### **2.1. Události 17. listopadu 1989 v Praze a bezprostřední reakce na ně**

V pátek 17. listopadu 1989 uspořádali pražští studenti vzpomínkovou manifestaci, která měla připomenout výročí smrti Jana Opletala. Na organizaci shromáždění se podíleli nezávislí studenti ve spolupráci se zástupci Městské vysokoškolské rady SSM v Praze, tedy organizace spadající pod komunistickou stranu. Díky tomuto spojení získala celá akce povolený ráz a slibovala četnější účast studentů. Bylo dohodnuto, že na shromáždění budou předneseny projevy obou stran. Ústupkem ze strany „nezávislých“ byla trasa celého průvodu, měla vést z Albertova pouze na Vyšehrad k hrobu K.H.Máchy, kde se účastníci měli pokojně rozejít. Prosadit tuto dohodu nebylo snadné. Na schůzce o osm dní dříve u Máchova pomníku na Petříně souhlasili zástupci nezávislých studentů z devíti fakult s tímto vytyčeným směrem, zatímco sedm jejich kolegů bylo proti a jeden se zdržel hlasování. Trasa měla totiž původně, podle informačního letáku vyzývajícího k účasti s názvem „Vezmi s sebou květinu“, směřovat na Václavské náměstí a celá vzpomínková akce měla být ukončena v parčíku před Hlavním nádražím. Právě odklonění trasy průvodu do centra byl důvod k oficiálnímu nepovolení demonstrace vedoucím tajemníkem Městského výboru KSČ v Praze Miroslavem Štěpánem. Komunistická strana se bála přeměny manifestace v protirežimní vzpouru, zároveň ji ale nemohla zakázat. Formálně se totiž jednalo o vzpomínku studentů bojujících proti fašistické diktatuře a krutosti. Po vzájemném kompromisu dostalo pietní shromáždění studentů oficiální podobu. Přesto vyhlásil ministr vnitra ČSSR František Kincl mimořádnou bezpečností akci a uložil náčelníkům jednotlivých správ SNB zabezpečit veřejný klid a pořádek.

Přestože připravované shromáždění nebylo plánováno jako střet se stávajícím režimem, s přibývajícím počtem lidí a stupňováním intenzity provolávaných hesel se situace stávala stále více revoluční. Manifestaci zahájila v 16.00 studentská hymna *Gaudeamus igitur*. Na Albertov se dostavilo nečekaně velké množství mladých lidí. Jejich počet se lišil od 15 000, které uváděly zdroje Státní

bezpečnosti, po 50 000 uváděných nezávislými studenty. Jako první promluvil Dr. Josef Šárka, který se zúčastnil i pohřbu Jana Opletala v roce 1939. Vyjádřil studentům svou podporu a přirovnal naléhavost situace k událostem před 50 lety. Jako další svou řeč přednesl akademik Katětov, který rozebíral současnou situaci na vysokých školách a vyzýval k nutnému dialogu se státní mocí. Jako zástupce Městské vysokoškolské rady SSM v Praze k lidu promluvil Jiří Jaksmanický. Díky své opatrnosti byl často rozbouřeným davem přerušován nesouhlasnými výkřiky a svůj projev mohl dokončit až po zásahu pořadatelů a výzvě k toleranci. Jako poslední na Albertově mluvil zástupce studentů Martin Klíma. Vyzval k boji za svobodu a zdůraznil nutnost plurality ve společnosti a diskuse. Po mohutném potlesku byla držena minuta ticha za mrtvé při událostech v Praze roku 1939.

V 16.40 byla manifestace ukončena a pořadatelé vyzvali skupinu k pochodu na vyšehradský Slavín ke hrobu Karla Hynka Máchy. Část účastníků shromáždění chtěla už v této době směřovat na Václavské náměstí, kam měli původně demonstrující dojít, ale organizátoři se snažili dodržet slovo a odvrátit dav od středu města. To se jim nakonec opravdu podařilo a na Vyšehrad postupně dorazil dav přibližně 10 000 lidí, který zcela zaplnil prostranství před kostelem. Mladí lidé cítili svou sílu a nechtěli se rozejít do svých domovů. Manifestace už dávno nebyla jen vyjádřením úcty mrtvým, stávala se projevem nesouhlasu se společenskou, politickou i ekonomickou situací v naší zemi. Tisíce studentů se začaly spontánně přesouvat na Václavské náměstí. V tento okamžik ztratila demonstrace povolenou podobu. Na nábřeží se pak k průvodu připojovalo mnoho dalších občanů, kteří vystupovali z tramvají nebo šli po ulici. K soše sv. Václava se jim ale dojít nepodařilo, na Národní třídě byl zástup zastaven ozbrojenými pořádkovými oddíly, které sevřely čelo průvodu do tzv. kleští. Nebylo možné jít tam ani zpět. Lidé ale nechtěli násilí, posadili se na zem a začali skandovat hesla „Máme holé ruce“ nebo „Z Václaváku domů“. Mnohé dívky strkaly policistům za plexisklové štíty květiny. Na výzvy k dialogu příslušníci Státní bezpečnosti nereagovali, nejprve vyzývali přítomné k odchodu, později začali s nepochopitelnou brutalitou proti davu zasahovat. Přední účastník demonstrace Pavel Dobrovský celou situaci popsal takto: „*Koukali jsme zezadu na jejich*

*okované kanady a stiskli jsme se pevněji snad v odhodlání jim čelit. Obušky měli spuštěné k zemi, a než přešli tu dvou nebo třímetrovou mezeru se svíčkami a vlajkou, trvalo to chvíli. Dav se rozkřičel. Zase to směšné volání o holých rukou. Za chvíli už se skandování přeměnilo jen v hrozný zmatený hluk, křik a dívčí jekot. Policajti začali kopat do prvních sedících (...). Kdo se zvedl, dostal obuškem. Snad metr od nás někdo vstal a rázem upadl. Někdo křičel, že mu teče krev, ale policajti postupovali dál. Vstali jsme nakonec všichni a viděli opravdu rozbitou hlavu kluka, kterého dva další táhli stranou. Veškerá odvaha a předsevzetí o tom, že je potřeba oponovat, rychle zmizela. Nemyslel jsem na nic jiného, než jak rychle zmizet“.* (Benda 1990, str. 57) Bohužel zmizet nebylo kam. Postranní uličky byly zablokovány složkami Veřejné bezpečnosti, skupinou rudých baretů, která přišla pomoci svým kolegům, a v neposlední řadě obrněnými transportéry s radlicemi, které začaly přijíždět směrem od Národního divadla. Pořádkové síly později vytvořily uličku, kterou museli demonstranti opouštět prostor. Přitom byli bití obušky a pendreký. Někteří byli nakládáni do připravených policejních autobusů a bráni do vazby. Toto chování policistů pak mělo za následek, že někteří leželi doslova umlácení na chodnících a další raněné odvážely sanitky. Demonstrace byla násilně rozehnána okolo 21.20. Nezávislá lékařská komise později uvedla, že 568 lidí bylo během zásahu zraněno. Část studentů, kterým se podařilo z místa utéct, zamířila do divadel, kde hovořila s herci o policejním zásahu na Národní třídě. Již při této akci se začalo uvažovat o hromadné stávce. V noci se pak tato myšlenka rozšířila i mezi ostatní vysokoškoláky. Poprvé se objevila také zpráva o možných mrtvých z řad demonstrujících, konkrétně o studentu Martinu Šmídovi. Teprve později se ukázala tato tragická zpráva jako nepravdivá. Domněle mrtvý student při masakru na Národní třídě vůbec nebyl. Jedna z teorií hovoří o této dezinformaci jako o zinscenované provokaci, která měla pomoci ozbrojencům k surovému zásahu.

Hned následujícího dne se události rychle šířily mezi obyvatele celé republiky. Zdvihla se velká vlna pohoršení nad jednáním bezpečnostních sil. Nešlo jen o další nevýznamnou potlačenou vzpouru, 17. listopadu byly brutálně zbity stovky mladých lidí, dětí řadových osob naší republiky. Lidé se začali

shromažďovat v ulicích a vyjadřovat podporu studentům a nesouhlas s krutým zásahem.

Oficiální noviny a zprávy ČTK ale uvedly zcela odlišné a zkreslené informace. *„Akci i následný průvod zneužila skupina osob, nechvalně známých z různých protispolečenských vystoupení v minulém období. Vykřikovala hesla hanobící socialistický stát, ústavní činitele a představitele strany a státu. Znovu prokázala, že jí nejde o dialog, že jí nejde o přestavbu a demokratizaci, že jí jde o destabilizaci, narušení a rozvrat společenského života. (...) Vzhledem k tomu, že pokusy o protispolečenské vystoupení pokračovaly i po skončení vzpomínkové akce, byly pořádkové jednotky nuceny přijmout opatření k zajištění klidu a pořádku“.* (Historický ústav Československé akademie věd 1990, str. 30) Zcela spontánně se začala vynořovat myšlenka na stávkou. V divadlech a na vysokých školách se začaly organizovat stávkové výbory požadující vyšetření události a potrestání osob zodpovědných za tvrdý zásah. V Realistickém divadle se konala schůzka posluchačů DAMU, kde očití svědci přednesli prohlášení obsahující výzvu k týdenní protestní stávce. Zároveň zazněl požadavek zřídit vládní komisi, která měla za úkol vyšetřit policejní zákrok z předešlého dne. Divadla po celé republice měla stávkou podpořit tím, že místo představení přečtou herci společné stanovisko a budou s diváky diskutovat o současné politické situaci. Schůzky v Realistickém divadle se zúčastnili i zástupci Charty 77, kteří vydali také své prohlášení, v němž žádali odstoupení stranických a státních činitelů odpovědných za brutální zásah a zahájení celospolečenského dialogu. Studenti ho ale svou radikálností ve velké míře předčili, a tak Charta 77 zůstávala prozatím spíše v pozadí.

Rozhodnutí herců a studentů stávkovat oznámil odpoledne 18. listopadu u sochy svatého Václava Martin Mejstřík. Už večer byla ve většině pražských a některých mimopražských divadel místo plánovaných divadelních představení přečtena prohlášení, která byla přijata spontánním potleskem. V Realistickém divadle oznámila novinářka Jana Šmídová, že její syn Martin Šmíd žije. Přesto se zpráva o jeho údajné smrti dostala do vysílání rozhlasové stanice Svobodná Evropa a dalších západních stanic. Možnost, že by došlo při zákroku k zabití

člověka, probudila k aktivitě i ty, kteří si vážnost situace stále neuvědomovali, především dělníky, na které se komunisté především ve své taktice spoléhali.

## **2.2. Vznik Občanského fóra, jeho smysl a základní požadavky**

Jak všichni víme, nejlépe se s nepřítelem bojuje, když je opozice jednotná. Proto se 19. listopadu v bytě Václava Havla, jednoho z největších osobností sametové revoluce, sešli představitelé nezávislých iniciativ i oficiálních struktur a diskutovali o dalším postupu. Shodli se, že je nezbytné vytvořit jakýsi řídicí a reprezentativní orgán, který bude vystupovat navenek za opoziční hnutí a jednat se státní mocí. Později dostal název Občasné fórum. K nově vzniklé instituci se přihlásily nezávislé iniciativy, například Charta 77, Československý helsinský výbor, Hnutí za občanskou svobodu, Obroda, dále pak nezávislí studenti, někteří členové Československé strany socialistické, Československé strany lidové, církví, tvůrčích a jiných svazů a další demokraticky smýšlející občané. Ve svých čtyřech základních požadavcích vyzývali k odstoupení členů vlády, kteří jsou spojeni s intervencí z roku 1968, jmenovitě Gustava Husáka, Miloše Jakeše, Jana Fojtíka, Miroslava Zavadila, Karla Hofmanna a Aloise Indru. Dále pak požadovali, aby odstoupili první tajemník MV KSČ v Praze Miroslav Štěpán a federální ministr vnitra František Kincl, kteří jsou odpovědní za události posledních dnů. Měla být ustanovena komise, která vyšetří brutální policejní zákrok proti pokojným manifestantům a ve které zasednou také zástupci Občanského fóra. V neposlední řadě měli být propuštěni všichni „vězni svědomí“. (Historický ústav Československé akademie věd 1990, str. 47-48) OF podpořilo myšlenku studentů na prozatímní stávkou, která měla za cíl bojkotováním výuky upozornit na brutální zásah proti demonstrujícím.

Krokem kupředu v dialogu s vládou bylo setkání Michala Horáčka a Michaela Kocába z nezávislé iniciativy MOST s premiérem Ladislavem Adamcem, který slíbil prošetření událostí z Národní třídy, jinak se ale vyjádřil spíše vyhýbavě. Nejspíš si byl vědom nutných změn v politickém životě, ale nadále zůstával věrný komunistickým ideálům. Ty ale podle večerního veřejného vystoupení Františka Pitry, předsedy české vlády, v televizi nedoznaly žádné proměny. F. Pitry,

pověřený předsednictvem ÚV KSČ, se snažil uklidnit občany a zamezit jim v dalším podporování studentů. *„Lživé a úmyslně rozšiřované fámy o mrtvých a těžce raněných bohužel na mnohé zapůsobily a ovlivňují jejich stanoviska a postoje. Zapůsobily na některé občany, zejména na umělce a mladé lidi. Výsledkem napjaté atmosféry je i oznámení některých divadel o tom, že na neurčito odkládají svá představení. V prohlášení vyzývají k protestním stávkám a dalším formám odporu. (...) Vážení spoluobčané, každý ví, co dokáže rozjitřené city. Naším programem nemohou být zmatky, nepořádky a chaos. Obracím se na vás, spoluobčany, na vysokoškoláky, mládež, umělce, na všechny. Žádná krajnost a neuváženosti nemohou vést společnost kupředu...“* (Historický ústav Československé akademie věd 1990, str. 42-43)

V pondělí 20. listopadu vypukla na většině pražských vysokých škol stávka. Studenti místo výuky diskutovali se svými profesory a vysvětlovali jim důvody svých požadavků. Zároveň byla vydána nejprve mírnější, později radikálnější, sedmibodová výzva ke všem občanům, ve které se mimo již vyřčených požadavků objevily apel na pracovníky sdělovacích prostředků, aby se nepodíleli na šíření nepravdivých informací, požadavek legalizace Lidových novin a všech nezávislých tiskovin, zrušení ústavního článku o vedoucím postavení komunistické strany, který odporuje demokratickým principům, a také apel k dodržování mezinárodních principů, ke kterým se ČSSR oficiálně přihlásila v Helsinkách a ve Vídni. Padla také myšlenka celorepublikové generální stávky, která se měla uskutečnit v pondělí 27.11 1989 od 12.00 do 14.00 hodin. Současně bylo vydáno svolání studentů k dělníkům a rolníkům Československa za účelem jejich obeznámení se vzniklou situací i návrhem na stávku. Studenti si uvědomovali, že pokud se k nim přidá silná skupina manuálně pracujících lidí, bude muset vláda k dialogu přistoupit a uskutečnit alespoň nějaké navrhované změny. Studenti také vyráběli různé informační letáky, které spolu s nezávislými tiskovinami rozšiřovaly výjezdní skupiny po celé republice. Museli se často potýkat se zásahy Státní bezpečnosti, zabavováním materiálů a následným odvážením studentů k výslechu. Studenti II. ročníku FDL UK popsali návštěvu průmyslového podniku v Lounech takto: *„...místo předsedy SSM přijel pán ve středních letech, který nám potom, co zajistil dveře, abychom nemohli utéct, ihned*



*odebral OP a opisoval si jejich čísla. Mezitím se dostavil další pán, který nám nevybíravým způsobem „domlouval“, abychom opustili podnik. Snažili jsme se navázat dialog, ale to se nám přes veškerou snahu nepodařilo...“ (Benda 1990, str. 143)*

Ve stejný den se v Praze sešla mimořádná schůze vlády ČSSR, ČSR A SSR k událostem 17. listopadu. Ve svém stanovisku vlády veřejně souhlasily s policejním zásahem 17. listopadu a odmítly vyjednávat s demonstranty za nátlakové situace. Vstřícný krok se snažil udělat premiér L. Adamec, který chtěl na začátku schůze vystoupit s příspěvkem, kde byl zákrok proti demonstrantům označen za neadekvátní a bylo požadováno vyšetření celé záležitosti. Tento návrh byl ale okamžitě ostatními členy zamítnut, načež premiér reagoval odchodem. Lidé ale stále více cítili, že získávají moc, že právě nastává jejich šance na změnu. Stále častěji docházelo k pokojným shromážděním. Například už odpoledne se na Václavském náměstí sešlo okolo sto tisíce lidí. Svou souhlasnou řeč přednesl i Vasil Mohorita, předseda Socialistického svazu mládeže, který řekl, že jednoznačně stojí za stávkovými výbory. Nedemonstrovalo se ale jen v Praze. Začaly vznikat další OF v jiných městech republiky. Své příznivce měla opozice i na Slovensku, kde byla založena obdobná organizace, nazvaná Veřejnost proti násilí (VPN).

### **2.3. Počátky vzájemného jednání mezi zástupci Občanského fóra a komunistické strany**

Jedním z prvních kroků v jednání opozice se zástupci KSČ bylo zprostředkované setkání výboru OF s premiérem L. Adamcem, které sjednala na úterý 21. listopadu nezávislá iniciativa MOST. Premiér L. Adamec si ale vymínil, že schůzce nebude přítomen Václav Havel. Co ho k tomu vedlo není jasné, pravděpodobně nechtěl vypadat před svými nadřízenými jako sympatizant s těmi, kdo pohrdají komunistickým režimem. Za studenty se účastnil Martin Mejstřík a místo V. Havla byl v budově předsednictva vlády za OF Jan Ruml. Setkání se neslo spíše ve sféře slibů, premiér ubezpečoval, že nedojde k dalšímu

ozbrojenému zásahu proti demonstrujícím, slíbil, že nechá prošetřit události proběhlé 17. listopadu a vyslovil se pro dialog s veřejností. (Měchýř 1999, str. 70) Nesporný význam schůzky shledáváme ale v něčem jiném. Vyjadřovala stále slábnoucí izolaci v jednání mezi oběma stranami a přislibovala další spolupráci. Ostatní stranické i státní orgány a instituce ale nadále zůstávaly věrné socialistickým ideálům.

Odpoledne se na zaplněném Václavském náměstí poprvé představilo téměř dvěstětisícovému davu OF. Organizace shromáždění byla propracovaná. Studenti vytvořili pořádkové hlídky, které měly za úkol udržovat klidný průběh a hlavně zabránit násilnostem, které mohly sloužit jako záminka pro další stíhání. Celé náměstí bylo ozvučené, aby mohli zástupci OF k národu promluvit z balkonu vydavatelství Melantrich. Václav Havel charakterizoval OF jako *„otevřené společenství těch, kteří se cítí odpovědní za pozitivní rozřešení neúnosné politické situace, které chce spojit síly všech poctivých a demokraticky smýšlejících občanů – umělců, studentů, dělníků, všech lidí dobré vůle. Ustanovilo se spontánně za přítomnosti všech skupin, které v neděli 19.11. vykazovaly nezávislou společenskou aktivitu. Považujeme tuto reprezentaci lidu za způsobilou k jednání s odpovědnými politickými místy. Jde nám tedy o věcný postup, nikoli o násilí...Žádáme všechny občany, by se chovali ukázněně, lidsky, tolerantně, demokraticky. Přiveďme naši společnou věc, pokud je to v našich silách, do dobrých konců. Vytrvejme a nedejme se!“* (Měchýř 1999 str. 72) Symbolem těchto dní se staly klíče a jejich cinkot. Protože právě nyní slovo vlastenectví znamenalo víc než kdy jindy, shromáždění bylo zakončeno zpěvem státní hymny. Večer se uskutečnilo zasedání pražského stávkového výboru v divadle studentů DAMU DISK. Zástupci jednotlivých fakult se navzájem informovali o tom, které podniky a školy s nimi sympatizují, zároveň ale vyjádřili obavy před potencionálním dalším zásahem policie. Studenti byli informováni, že se do Prahy sjíždějí další ozbrojené jednotky. K zásahu naštěstí nedošlo, neustálá hrozba byla ale stále ve vzduchu.

Ve svém televizním projevu hodnotil generální tajemník KSČ Miloš Jakeš situaci v Československu. Zdůrazňoval nutnost reforem, které jsou v zájmu pracujícího lidu. Stávkující studenti a členové OF se podle něho snaží

manipulovat především mladými lidmi a za jedinou cestu rozvoje označil socialistickou perspektivu.

S jeho názorem však nesouhlasilo stále více lidí. Příslušníci vysokoškolských fakult, divadel, církví, nakladatelství, muzeí, výzkumných ústavů, spisovatelů, ale i dělníků, rolníků a řadových občanů vydávali jednotlivá provolání, ve kterých vyjadřovali nespokojenost se stávající situací a hlásili se k idejím OF. Například pracovníci televize na Kavčích horách se sešli i přes zákaz v prostoru garáží hlavní budovy a požadovali vysílání přímých reportáží z veřejných shromáždění a významných událostí, což se jim posléze, po neoblomném postoji, podařilo. (Měchýř 1999 str. 71)

Zprávy o postupujících jednotkách Lidových milicí se nakonec opravdu ukázaly jako pravdivé. Do Prahy jich bylo povoláno okolo pěti tisíc za účelem dodržování veřejného pořádku v souvislosti s množícími se útoky a protesty proti komunistické straně a vládě. Postupně ale začal převládat názor, že použití milicí proti případným vzpourám by vládě v očích veřejnosti jen uškodilo, a tak byly na doporučení Miloše Jakeše odvolány.

Na žádost předsedy české vlády F. Pitra začal 22. listopadu generální prokurátor ČR Krupauer vyšetřovat okolnosti zásahu bezpečnostních jednotek na Národní třídě. Šlo ovšem o naprosto formální akt. Oznámil, že „*neshledal důvod k trestnému stíhání organizátorů a účastníků nepovolené demonstrace*“. (Měchýř 1999, str. 74) Tento paradoxní výrok dokazuje, že místo hledání chyb u sebe, snažilo se vedení státu vinit demonstranty. Pravděpodobně stále žilo v domněnku, že má situaci pod kontrolou, ale vše naznačovalo tomu, že stav je už nadále neudržitelný. Lidé na prohlášení reagovali další demonstrací na Václavském náměstí. Jejich počet se nezmenšoval, zůstával v součtu kolem dvou set tisíc lidí. Po mnoha proslovech zazpívala Marta Kubišová svou píseň Modlitba pro Martu a následně státní hymnu. Tato zpěvačka měla po dlouhou dobu zakázanou uměleckou kariéru z důvodu podpisu Charty 77 a otevřené kritiky režimu. Také v Bratislavě se na náměstí SNP sešlo pod taktovkou VPN okolo deseti tisíc osob oslavujících Alexandra Dubčeka a dožadujících se společenských změn a odstoupení vlády. Mezi významné představitele slovenské opozice patřil herec Milan Kňažko, který na shromážděních často také řečnil.

Ve večerních hodinách 22. listopadu se v Laterně magice, v novém sídle OF, konala jeho oficiální tisková konference za účasti velkého počtu zahraničních žurnalistů. Václav Havel zdůraznil, že požadavky fóra zůstávají nesplněny, znovu žádal jejich realizování a vyjádřil nesouhlas se způsobem prezentování událostí v oficiálních sdělovacích prostředcích a televizi. Na podporu těchto požadavků vyjádřilo OF plnou podporu aktivitě studentů při vyhlášení generální stávky na pondělí 27. listopadu 1989.

Studenti reagovali na vývoj událostí založením celostátního koordinačního a informačního stávkového výboru studentů vysokých škol. Každá stávkující vysoká škola v něm měla jednoho zástupce, za předsedy byli zvoleni Martin Mejstřík za DAMU, člen Městské vysokoškolské rady SSM a vůdčí osobnost prvních dní stávky, a Šimon Pánek, student Přírodovědecké fakulty a člen Stuhu – nezávislého svazu studentů. Důležitým úkolem bylo vymezení vztahu studentské organizace a OF. Protože na mnohých školách nedosáhla atmosféra takové radikální síly, bylo pro umírněnější zástupce výhodné, aby studenti zůstali autonomním hnutím, které s Občanským fórem sice úzce spolupracuje, ale rozhoduje se samostatně. (Benda 1990, str. 106)

Požadavky studentů i Občanského fóra podpořili svým jednáním i sportovci. Na protest proti pátečnímu zásahu nenastoupili fotbalisté Sparty a Dukly k plánovanému utkání, o čemž musely sdělovací prostředky chtít nechtít informovat. Dále se pod výzvu československých sportovců podepsalo na osm desítek jejích zástupců a se svým samostatným prohlášením přišla gymnastka Věra Čáslavská.

Osud českého národa nebyl lhostejný ani kardinálu Františku Tomáškoví. Vydal svolání k československému lidu, kde říká, že nesmíme mlčet k bezpráví páchanému už po čtyři desetiletí, kdy jsou českému lidu odpírány základní lidská práva a svobody. *„Ze západu i z východu jsme obklopeni zeměmi, které v minulosti nebo v současnosti rozbily mříže totalitních systémů. Ani my už nesmíme čekat, je třeba jednat. Potřebujeme demokratickou vládu, protože jinak nedokážeme zadržet hrozící ekologickou katastrofu a další zla. Musejí svobodně vystoupit všichni, kdo nám mají co říci, abychom z nich svobodnou volbou vybrali*

*vládu pro nás, ne proti nám“.* (Historický ústav Československé akademie věd 1990, str. 195)

Boj o sdělovací prostředky pokračoval i nadále. Na venkově bylo často k dostání pouze Rudé právo, které informovalo o událostech zkresleně podle diktátu KSČ a vlády. Oficiální rozhlas také neinformoval objektivně. Československá televize dosud odvysílala jen kusé informace, mnohdy vytržené z kontextu, proto se ještě stále v některých oblastech země o pražských revolučních aktivitách vědělo jen z doslechu a mnozí lidé si jistě podle přání vládnoucích činitelů vytvořili takový obrázek, že studenti a přívrženci Občanského fóra vedou zemi k záhubě tím, že chtějí svrhnout vládnoucí režim. Záběry ze zákroku ze 17. listopadu byly promítány pouze na různých shromážděních, na obrazovkách televize se stále nemohly objevit. Zaměstnanci televize ale chtěli vysílat pravdu, proto se znovu 23. listopadu sešli v prostorách garáží a požadovali zařadit do vysílání přímé přenosy z Václavského náměstí. Ředitel televize Batrla po jednání s vládou prohlásil, že televizi začíná řídit přímo komunistický kabinet a zákaz přímých přenosů stále platí. Na protest se před budovou televize shromáždilo asi pět tisíc studentů s transparenty „Vysílejte pravdu“ a i přes zákaz vedení vyjely na další shromáždění dva vysílací štáby. Jako velký krok kupředu můžeme označit to, že se čtvrtěční demonstrace v televizi opravdu objevila. Šimon Pánek celou událost popsal takto: „*A byl to slavný čtvrtek – první den, kdy televize vysílala přímý přenos z Václavského náměstí a umožnila všem, kteří měli jen trochu zájem, dozvědět se, co se opravdu děje, pochopit, že v Praze nedovádí pár studentů, umělců, disidentů, ale že jde o široký proud sebeuvědomění se a probouzení se, který strhl milióny lidí, bez ohledu na věk, pohlaví či vyznání“.* (Benda 1990, str. 110)

Důležitou skupinou obyvatelstva vyjadřující stále podporu vládě byli příslušníci Československé lidové armády. Jejich podpora straně byla stěžejní zvláště proto, že každodenní hrozba v podobě zásahu proti demonstrujícím byla stále aktuální. V Praze konané shromáždění funkcionářů armády se ke vniklým událostem vyjádřilo takto: „*Jsme armáda, která je obráncem svobody a suverenity země. Aktivně podporujeme úsilí Ústředního výboru KSČ, federální i národních vlád i většiny našich pracujících. Za překonání složité společensko-*

*politické situaci, za nastolení klidu a pořádku, za vytvoření podmínek pro tvořivý dialog a odmítnutí konfrontace sil. I my se však ptáme, kdo stojí v pozadí vyvolávání vášní a emocí, kdo vyvolal fámy o smrti mladých lidí, rozšířil je do světa? Žádáme zveřejnění těch, kdo vystupují pod hesly Smrt komunistům, kdo šíří lži o zákroku armády dne 17. listopadu 1989“.* (Husák 1999, str. 109-110)

Kromě armády měla komunistická strana nadále znatelnou oporu mezi dělníky. Na ústředním sekretariátě se objevovaly delegace většinou z průmyslových regionů, nebo přicházela různá prohlášení proti připravované generální stávce. Nečekanou reakcí ale skončilo setkání Miroslava Štěpána s dělníky a techniky ČKD Lokomotivka – Sokolovo. Při svém projevu byl vypískán a neosvědčil se ani pokus získat podporu proti intelektuálům a studentům argumentem, že „nám diktují děti“. Pískot a skandované odpovědi „my nejsme děti“ předčasně ukončily plánovanou agitaci. Tímto krokem bylo jasné, s kým dělníci z ČKD sympatizují. Svoje smýšlení jen potvrdili organizovaným průvodem na Václavské náměstí, kde se připojili k demonstrantům. Jako vedoucí osobnost vynikal kovář Petr Miller. Sám se připojil k Občanskému fóru a díky svým schopnostem se později stal i ministrem v nově vytvořené vládě. (Měchýř 1999, str. 75)

Jako důkaz, že OF disponuje kvalifikovanými silami může posloužit i instituce Prognostického ústavu Československé akademie věd v čele s Valtrem Komárkem, který si získal mimořádnou důvěru veřejnosti díky svým kontaktům i věcným argumentům. On, ekonom Václav Klaus a mnozí další se zabývali prognózou vývoje po 17. listopadu a především díky svým ekonomickým schopnostem se jako členové pozdější nové vlády podíleli na fungování demokratického státu.

23. listopadu se také konala první tisková konference Koordinačního stávkového výboru vysokoškoláků, kde byli novináři seznámeni s Výzvou studentů ke spoluobčanům a se stanoviskem studentů k současné situaci. Večer se v televizi objevila falešná zpráva o ukončení studentské stávky v neděli 26. listopadu. Možná šlo o záměrnou dezinformaci, možná jen o omyl a špatnou domluvu mezi studentskými vyjednávači, v každém případě tato zpráva přispěla

ke zmatkům a stálo mnoho úsilí uvést věci opět na správnou míru. (Benda 1990, str. 109-110)

#### **2.4. Cesta dílčích ústupků (od abdikace M. Jakeše, přes generální stávkou, po jmenování vlády „15:5“)**

24. listopadu probíhalo od dopoledních hodin mnohahodinové zasedání ÚV KSČ, které vyústilo pro mnohé nečekanou abdikací Miloše Jakeše a ostatních členů předsednictva a sekretariátu. Novým generálním tajemníkem se stal nepříliš známý Karel Urbánek. Z dnešního pohledu není označován za silnou osobnost, která by uměla vyřešit budoucnost vývoje státu, posloužil spíše jako kompromisní a provizorní řešení mezi reformními a konzervativními frakcemi uvnitř strany. Miloš Jakeš o celé situaci prohlásil, že mimořádné zasedání se uskutečnilo z důvodu neustálého urgování ze stran jednotlivých závodů, družstev či odborových organizací ohledně řešení a objasnění vzniklých napjatých událostí. Rozpor v komunistické straně ukazují i další Jakešova slova v době, když konzervativci chtěli na zasedání především řešit opatření, která by zabránila přístupu opozice k sdělovacím prostředkům a hrozící generální stávce. Naopak příznivci změn ve vedení strany cítili, že nastává jejich příležitost převzetí moci do vlastních rukou při zachování stávajícího režimu a požadovali odstoupení čelních představitelů. (Husák 1999, str.113-114) Miloš Jakeš k tomu řekl: *„Šlo jim o to využít složité situace v jejich prospěch a zmocnit se vedení strany v mylné představě, že získají na svou stranu opozici, když odstraní ty, jejichž hlavy požadovala“*. (Husák 1999, str. 114.) Názory příznivců změn převládly, a tak došlo k výměny politických křesel i proti vůli letitých soudruhů, za které mluví komentář odstupujícího M. Jakeše: *„Považuji za politickou chybu, že vedení strany i já osobně jsme v dané situaci tak rychle odstoupili a nevyužili jsme možnosti hlasovat o důvěře.“* (Husák 1999, str. 115) Na svou funkci v ústředním výboru rezignoval i premiér Adamec.

S šířící se zprávou o novém složení ÚV KSČ se nejprve nesla i vlna nadšení. Prostřednictvím televize nebo přímých svědků se radovali lidé na náměstích či

v divadlech. Jejich euforie bohužel opadla v okamžiku, když zjistili, že došlo pouze k personálním změnám. Do svých funkcí bylo zpětně potvrzeno plno staronových osobností, které hájily dále své zpátečnické názory. Největším výsměchem veřejnosti byla trvajících stranická účast Miroslava Štěpána.

Ještě před ukončením zasedání proběhla na Václavském náměstí další demonstrace s účastí Alexandra Dubčeka, který znovu, jako před 20 lety, vystoupil se svým politickým programem „socialismu s lidskou tváří“. Dav ho odměnil bouřlivým potleskem a skandováním „Dubček na Hrad“. Jeho projevy vystřídal vystoupení Václava Havla. Již v tento den se vedle sebe objevili dva pozdější kandidáti na prezidenta, dva největší hrdinové listopadových dní v očích veřejnosti.

V průběhu jednání při zasedání federální vlády 25. listopadu se ukázalo, že mladí reformní politici mají svou představu vývoje. Vláda doporučila prezidentovi republiky G. Husákovi, aby doplnil složení vládních představitelů o zástupce dalších politických stran i o nestraníky. Dále určila ze svých kruhů ministry, kteří měli diskutovat se zástupci studentů, mezi nimi byl i současný komunistka Marián Čalfa, pozdější významný spolupracovník Václava Havla. Prezidentovi bylo doporučeno, aby zastavil trestní stíhání proti politickým vězňům. Tato a další události, jako například hromadné vracení stranických legitimací, znamenaly pro vedení KSČ velkou ránu pod pás.

V chrámu svatého Víta se tentýž den konalo svatořečení Anežky České, která byla před třinácti dny prohlášena papežem za svatou. Kardinál Tomášek vyjádřil svou podporu OF a studentům tvrzením, že církev stojí při lidech. Tuto příležitost si nenechaly ujít tisíce lidí z celé republiky a většina z nich se poté zúčastnila další plánované demonstrace Občasného fóra, tentokrát na Letenské pláni. Počet příchozích se odhadoval až na osm set tisíc, což ze sobotní demonstrace dělalo zatím nejmasovější protestní akt. Na Letné dav nejprve bouřlivě přijal informaci o odstoupení Miloše Jakeše, později ale po vysvětlení Václavem Havlem, že došlo pouze k personální obměně, kterou se dav nesmí nechat ukonejšit, zavládla opět nedůvěra. Nejúčinnější způsob obrany spatřoval V. Havel v podpoře pondělní generální stávky, ke které opětovně přítomné vyzval.



V televizi poprvé promluvil nový generální tajemník komunistické strany K. Urbánek. Snažil se získat veřejnost slibem, že povede stranu novou cestou a že odvolá představitele, kteří zneužívali svou moc. Chtěl vytvořit vizi „socialismu bez chyb“. Postavil se proti zpátečnickým komunistům, kteří si svá místa zuby nehty bránili: *„Ať se to komu líbí, či nelíbí, už žádné kádry, které jen přikyvuji a říkají jen to, o čem se domnívají, že se chce slyšet, právě oni jsou dnes tak alergičtí na kritiku, právě oni, kteří zapomněli, že obměna kádrů je nutná a nezbytná již proto, že noví lidé nově vidí a nejsou zatíženi předsudky a stereotypy, právě ti, kteří uškodili věci strany a socialismu nejvíce“*. (Historický ústav Československé akademie věd 1990, str. 473) Lidé ale už nechtěli reformy ani změny kádrů. Lidé chtěli konec totality, chtěli žít ve státě s demokratickými principy.

Neděle 26. listopadu se nesla v duchu prvního oficiálního setkání Václava Havla a Ladislava Adamce. V. Havel L. Adamcovi předložil požadavky OF, zdůraznil, že toto sdružení neusiluje o převzetí politické moci, ale o brzké vypsaní svobodných voleb. L. Adamec byl sice vstřícný, ale neustále se hájil tím, že se jedná o komplikované záležitosti, které nemůže řešit jen on sám a které se musí prosadit pravomocnou právní cestou. Žádal o menší rezolutnost ze strany OF. Dalším tématem schůzky byly podmínky generální stávky. Neustále zdůrazňoval, že stávka nesmí ohrozit národní hospodářství. OF se k tomuto tvrzení připojilo. Stávku chápalo jako politický, především manifestační akt, a proto bylo dohodnuto, že v provozech, kde by tato situace v podobě významných ztrát ve výrobě mohla nastat, se pracující připojí pouze formálně, a to buď časově zkrácenou formou, nebo zvukem sirén. Jako téměř jediný zástupce komunistické strany ale Adamec přislíbil účast na odpolední demonstraci opět na Letné. Svůj slib splnil, ale přítomné příliš nepřesvědčil. Na Letenské pláni vystoupili také zástupci policie, kteří se omluvili za zásah 17.11.

Jak je vidět, požadavky OF se pomalu, ale jistě uskutečňovaly. I v neděli 26. listopadu došlo k dalším personálním změnám uvnitř strany. Z předsednictva strany museli odejít zarytí soudruzi Fojtík, Zavadil, Lenárt a především člověk nejvíce diskutovaný Miroslav Štěpán. Dále prezident Gustav Husák zastavil trestní stíhání Jána Čarnogurského, Miroslava Kusého, Jiřího Rumla a dalších

několika politických vězňů. Určitou proměnou prošla i Československá strana lidová. Předsednictvo podalo ÚV rezignaci a místa v něm byla nahrazena novými tvářemi.

Jak už to tak bývá, neshody se bohužel nevyhnuly ani opozici. Největší rozepře začaly panovat mezi studenty vůči jejich vztahu k OF. Mnozí z nich nabývali dojmu, že se díky OF odsouvají do pozadí, že jim OF krade jejich revoluci. Nelíbila se jim podoba manifestací, hlavně role moderátora Václava Malého, pozdějšího biskupa katolické církve, i příliš velký počet signatářů Charty 77 mezi řečníky. Situace vygradovala až do té míry, že zástupci některých škol prohlásili, že vystoupí ze stávky, pokud se průvodního slova na shromážděních neujme někdo jiný. Je sice pravda, že se Václav Malý často díky bouřlivé atmosféře nechával unést a čas od času pronesl provokativní narážku, ale segregace dvou největších opozičních uskupení by jistě přinesla neblahé následky. Naštěstí došlo k dohodě a společnými silami mohly opět obě skupiny bojovat proti společnému nepříteli.

Iniciativní skupina OF ve složení Vavroušek, Pithart, I. Havel, Klaus, Kroupa vypracovala sedmibodový program, který obsahoval ucelené požadavky do budoucna, s názvem *Co chceme*.

OF usilovalo o tyto programové cíle:

1. Právo: Československo se musí stát právním státem, přijmout novou ústavu, postarat se o nápravu křivd
2. Politický systém: obnova demokracie, pluralismus politických stran, rovné podmínky pro všechna občanská a politická uskupení, KSČ musí upustit od vedoucí role
3. Zahraniční politika: začlenění Československa do evropské integrace
4. Národní hospodářství: vytvoření nezávislého trhu, existence různých typů vlastnictví
5. Sociální spravedlnost: každému poskytnuty stejné podmínky a šance, vznik sítě sociálních služeb
6. Životní prostředí: obnovení harmonie mezi člověkem a okolním světem, náprava ekologických škod, zlepšení životních podmínek

7. Kultura: začlenění se do kultury světové bez ideologického podtextu, demokratické školství bez státního monopolu na vzdělávání (Historický ústav Československé akademie věd 1990, str. 503-506)

Plánované generální stávky se 27. listopadu zúčastnily tisíce podniků v celé zemi. Úderem dvanácté hodiny byl v nich na dvě hodiny přerušen provoz, mnoho pracujících vyšlo do ulic, kde provolávali heslo *Konec vlády jedné strany*. Nepřetržité provozy vyjádřily sounáležitost formálně. „*Podle šetření Ústavu pro výzkum veřejného mínění přerušila práci asi polovina obyvatel. Další čtvrtina se připojila ke stávce manifestačně, desetině občanů byla účast na stávce znemožněna. Z vlastní vůle se do stávky nezapojila pouze pětina obyvatel*“.  
(Husák 1999, str. 120)

Protesty zaměstnanců televize a tisku byly natolik úspěšné, že se už běžně k lidem dostávaly pravdivé a objektivní informace. Určitou výjimku stále tvořilo Rudé právo, které zůstávalo věrné svému chlebodárci. Na vlastní žádost odstoupil ředitel Československé televize Batrla a na jeho místo byl dosazen proreformně orientovaný mluvčí federální vlády Miroslav Pavel. Cenzura polevila i co se týče knih. Ministerstvo kultury oznámilo, že uvolňuje do knihoven zbývající část dosud nepřístupné literatury. Do Československa se dostala informace o proběhlé tiskové konferenci v Moskvě, kde představitel ministerstva zahraničí Gremitskich hovořil o žádoucím přehodnocení Sovětského svazu k událostem z roku 1968 a vstupu vojsk Varšavské smlouvy do ČSSR.

Odpolední shromáždění na Václavském náměstí už po námitkách studentů nemoderoval Václav Malý ale Jiří Kantůrek. OF vyhlásilo prozatímní konec masových shromáždění, jako by chtělo zvolit novou taktiku, spíše se soustředit na vyjednávání. Studenti nadále zůstávali ve stávkové pohotovosti a vydali v pořadí již druhé prohlášení k občanům. Připustili sice, že jejich požadavky jsou částečně plněny, ale bohužel s malou důsledností. Připomněli, že spousta zkorumpovaných funkcionářů nadále zůstala ve vysokých funkcích, nebyla stále vytvořena komise pro prošetření událostí ze 17. listopadu, ve které by byli zastoupeni studenti i občanské iniciativy. Byli sice propuštěni někteří političtí vězni, ale ve většině případů jen tací, jejichž kauza byla nejvíce na očích veřejnosti. Vyžadovali důslednost v těchto záležitostech a dále zrušení článku 4 o vedoucí úloze KSČ

z Ústavy ČSSR a vypracování osnov nových zákonů. (Historický ústav Československé akademie věd 1990, str. 534)

O den později se uskutečnilo další vypjaté setkání mezi zástupci vlády a OF spolu s VPN. Premiér L. Adamec argumentoval odvoláním určitých požadovaných politiků, oznámil, že seznam všech požadovaných vězňů k propuštění předal prezidentovi, vytvoření nezávislé vyšetřovací komise projednává Federální shromáždění a OF může dostat hodinu vysílacího času v televizi denně. Na oplátku požadoval skončení stávek. Díky příznivému vývoji událostí si ale představitelé Občanského fóra a Veřejnosti proti násilí mohli dovolit diktovat další požadavky a postupovat s větší razancí. Do následujícího dne V. Havel požadoval zrušení tří článků Ústavy – neustále diskutovaného článku číslo 4 o vedoucí úloze KSČ ve společnosti, článku číslo 6 o postavení Národní fronty a číslo 16 o vztahu marxismu-leninismu a kulturní politiky, vzdělávání, výchovy a vyučování. Největší otřes ale v premiérovi vyvolal požadavek demise stávající vlády. Už žádné obměny dalšími méně či více zdiskreditovanými jmény, OF chtělo kompletně novou fungující vládu, která se měla v pátek představit veřejnosti a předložit vládní prohlášení, které bude garantovat svobodu spolčovací, shromažďovací, tiskovou, zrušení Lidových milicí, zrušení státního dozoru nad církvemi. Do 10. prosince měl odstoupit prezident G. Husák a měli být propuštěni zbývající političtí vězni. Pokud požadavky nebudou splněny, V. Havel pohrozil další generální stávkou. (Horáček 1990, str. 209)

Ladislav Adamec byl z požadavků rozhořčen, ale pod tlakem okolností byl přinucen ustoupit a všechny požadavky přijmout. Marián Čalfa situaci shrnul takto: *„Po obsáhlé výměně názorů však byly nakonec přijaty konstruktivní závěry. Předseda vlády slíbil, že do 3.12. 1989 navrhne prezidentu Gustavu Husákovi, aby jmenoval vládu v novém složení. Počítá se s tím, že to bude vláda na široké koalici základně“*. (Husák 1999, str. 127)

Lidových milicí se komunisté vzdát odmítli. Pravděpodobně věděli, že ozbrojenci jsou jejich poslední hrozbou, kterou mají. Proto studenti vymysleli strategii, kdy se každá škola měla spojit s určitým velkým podnikem, který nad školou převezme patronát a bude ji podporovat. V případně zásahu Lidových

milicí továrna vstoupí do stávky. Dále studenti jednali o založení studentských odborů, které postupně převezmou funkci stávkových výborů a které budou hájit studentské zájmy.

Při mimořádné schůzi obou sněmoven Federálního shromáždění 29.listopadu byly skutečně zrušeny všechny tři požadované články Ústavy ČSSR. Dále parlament zřídil Komisi pro dohled nad vyšetřováním událostí 17. listopadu, ve které byli i zástupci studentů a veřejnosti. Z funkce předsedy Federálního shromáždění odstoupil Alois Indra. Ve svém projevu v televizi Ladislav Adamec prohlásil, že nedojde k demisi vlády, ale slíbil její doplnění o zástupce dalších politických stran, případně nestraníky, kteří mají také právo zastávat vládní funkce. Požádal OF o návrhy kandidátů na nové ministry, ale to Koordinační centrum OF odmítlo s odůvodněním, že OF neaspiruje na žádné ministerské křeslo. Dále L. Adamec vyjádřil potřebu co nejdříve překonat současnou společensko-politickou krizi, nutnost přehodnotit události z roku 1968 a zahájit jednání se sovětskou vládou o odchodu sovětských vojsk z Československa.

Pražský sekretariát Mezinárodního svazu studentstva udělil zlatou medaili 17. listopadu československému lidu a studentskému hnutí. Stejně vyznamenání ale získal před dvěma týdny za přínos v údajných pokrokových změnách v Československu Miloš Jakeš. Tento případ ale není jediným příkladem dvojakého postavení této studentské organizace. Na jedné straně se snažila navázat spolupráci se stávkovými výbory, na straně druhé šířila provokační letáky a informovala komunistickou stranu a tajných dokumentech. Stávkující studenti se od ní právě z těchto důvodů postupně distancovali.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy už 30.listopadu rozhodlo na základě provedených ústavních změn o zrušení výuky marxismu-leninismu a dějin mezinárodního dělnického hnutí na českých vysokých školách. Tyto předměty měly nahradit nově koncipované společenské vědy. Na stanici Hvězda Československého rozhlasu zahájilo pravidelné vysílání Občanské fórum, půl hodiny ráno a hodinu večer.

Ve stejný den proběhlo první zasedání parlamentní komise k vyšetření událostí 17.listopadu. Zástupci OF v komisi zdůraznili, že cílem vyšetřování by

neměl být pouze postih konkrétních osob, které se účastnily zásahu pořádkových sil, ale i určení politické odpovědnosti mocenských orgánů. (www.totalita.cz)

Občané s napětím čekali na zveřejnění jmen osob zasedajících v nově zrekonstruované vládě. Většina z nich jimi byla ale zaskočena a rozezlena. Ladislav Adamec představil 3. prosince vládu, ve které zasedalo pouze pět nekomunistických poslanců. Ve vládě, která byla později nazývána "vláda 15:5", nadále zůstalo patnáct členů KSČ, zbývajících pět míst obsadili tři nestraníci, jeden lidovec a jeden socialista. Vládu podpořila KSČ, lidovci, socialisté i SSM. OF a Veřejnost proti násilí vládu odmítly a prohlásily, že pokud se vláda v tomto složení dostane k moci, vyzvou 11. prosince k další generální stávce.

Ladislav Adamec spolu s ministrem zahraničí a generálním tajemníkem KSČ odcestoval do Moskvy na schůzku členských států Varšavské smlouvy, kde byli informováni o další události, která měla svůj dílčí podíl na budoucím dění. Jednalo se o proběhlou schůzku prezidenta SSSR M. Gorbačova se prezidentem USA G. Bushem, která se konala ve dnech 2.-3. prosince na Maltě. Oba státníci se při projednávání mezinárodních problémů shodli na zájmu ukončení studené války a při této příležitosti byla intervence ze srpna 1968 v Československu oficiálně označena za protiprávní a neopodstatněnou.

## **2.5. Změna taktiky opozičních struktur – proces aktivní politiky**

Po mnoha protestních akcích, které se konaly hned druhý den po jmenování nové federální vlády, podala 5. prosince demisi česká vláda. Hned vzápětí byla jmenována staronovým předsedou Františkem Pitrou vláda nová ve složení osmi komunistů, pěti bezpartijních a dvou zástupců Národní fronty, ve které byla sdružena Československá strana socialistická a Československá strana lidová.

Na dalším setkání Ladislava Adamce s Václavem Havlem požadoval L. Adamec konkrétní jména osob, které by podle OF a VPN měly zasednout ve vládě. Přestože OF zpočátku ve svých cílech nemělo politické ambice, vyhrocená situace si vynutila předložení konkrétních návrhů. Jako jednoho z místopředsedů Václav Havel do vládního kabinetu doporučil Vladimíra Dlouhého, na post ministra zahraničí navrhl Jiřího Dienstbiera, ministrem financí se měl stát Václav

Klaus, ministrem práce a sociálních věcí Petr Miller, vedoucí stávkového výboru ČKD Sokolovo, a ministrem vnitra Pavel Rycheký. L. Adamec takovouto vládu rezolutně odmítl a pohrozil podáním demise. Netroufl by si prý s takovým spolkem dobrovolníků, jak doporučená jména nazval, řídit národní hospodářství. Jednou z možností, proč premiér takto jednal, byla jeho snaha o post prezidenta republiky. Toto úsilí ale OF podporovat jednoznačně nechtělo, proto započalo v jeho kruzích jednání o vlastním kandidátovi na prezidentský úřad. Padaly různé návrhy, ale jako nejvhodnější kandidáti se později ukázali Alexander Dubček, symbol Pražského jara 1968, přijatelný pro mnoho řadových občanů, a Václav Havel, vedoucí představitel boje proti útisku a totalitě.

Jednání mezi premiérem a výbory OF a VPN pokračovalo i další den a bylo velice krátké. L. Adamec sdělil, že předložené návrhy předá prezidentovi a Ústřednímu výboru Národní fronty. Dále došlo k jednání OF a VPN s novým vedením KSČ v čele s Karlem Urbánkem. Generální tajemník K. Urbánek ujišťoval, že Lidové milice byly odzbrojeny a vyjádřil názor, že novou vládu by měli tvořit odborníci. Zároveň se pokusil přesvědčit opozici, že jedině při spojení obou stran může dojít k rozvoji ekonomického, politického a kulturního života v Československu.

Premiér L. Adamec 7. prosince předal prezidentovi svou demisi. Svůj krok odůvodnil tím, že nemůže jednat v časové tísní pod neustálou hrozbou demonstrací a stávek. Zároveň prezidentovi doporučil, aby novou vládu sestavil jeho místopředseda Marián Čalfa. OF nejprve M. Čalfovi příliš nedůvěřovalo, ale v zájmu uklidnění situace bylo ochotné s ním spolupracovat. Občanským fórem bylo požadováno, aby byly přijaty návrhy na složení vlády a prvním místopředsedou se stal Ján Čarnogurský, bývalý politický vězeň.

Na jednání hlavních politických organizací u tzv. „kulatého stolu“ bylo definitivně dohodnuto, že vládu sestaví M. Čalfa a že OF jako kandidáta na prezidenta jmenuje Václava Havla. Nově jmenovaná vláda měla fungovat jako prozatímní do předčasných voleb a její složení mělo odrážet rozložení politických sil v zemi. Po dlouhých jednání byla nakonec 10. prosince prezidentem G. Husákem nová vláda skutečně jmenována. Nesla s sebou přídomek „národního porozumění“. Politické složení bylo následující: komunistická strana obsadila

devět z dvaceti křesel, některé z nich ale zastávali lidé, kteří byli sice součástí KSČ, ale otevřeně sympatizovali s OF a podporovali demokratickou přestavbu, mezi tyto lidi patřil například Valtr Komárek nebo Vladimír Dlouhý. Po dvou zástupcích získala strana socialistická a lidová a zbývajících sedm postů obsadili nestraníci. Předsedou vlády byl zvolen Marián Čalfa a jeho prvními místopředsedy se stali již zmíněný Valtr Komárek (KSČ), Ján Čarnogurský (bezpartijní) a František Pitra (KSČ). (Husák 1999, str. 138-138)

Tento bezesporný úspěch v podobě vlády „národního porozumění“ předurčoval záruku konání budoucích svobodných voleb. Pod tlakem událostí ve stejný den uvolnil úřad československého prezidenta díky své abdikaci Gustav Husák, a tak už nezbývalo nic jiného než najít toho nejvhodnějšího kandidáta.

## **2.6. Boj o post prezidenta**

Na první pohled jednoduchá volba v podobě disidenta, dramatika a spisovatele Václava Havla nebyla až tak jednoznačná. Objevili se další kandidáti jako například představitelé Pražského jara 1968 Alexander Dubček a Čestmír Císař, ředitel Prognostického ústavu ČSAV Valtr Komárek nebo populární osobnosti české kultury a sportu. A. Dubček i Č. Císař byli přívrženci spíše kompromisu a demokratického socialismu, ale společnost se přikláněla na stranu antisocialismu, jehož reprezentant byl právě Václav Havel. A. Dubček, jako nejsilnější Havlův protikandidát, ze svých snah ustoupil nejspíše v momentě, kdy ztratil podporu Veřejnosti proti násilí a kdy ho další veřejně působící osobnosti vyzvali, aby podpořil V. Havla. I když se kandidatury vzdal, z politického života nezmizel. Později se stal předsedou rekonstruovaného parlamentu.

Poslední důležitou otázkou zůstávala forma volby nového prezidenta. V úvahu přicházely dvě varianty – volba všelidovým hlasováním, tedy referendem, nebo hlasováním poslanců parlamentu, který ve dnech 12. a 13. prosince prošel dalšími personálními změnami. Na společné schůzi rozhodujících politických sil byla zvolena druhá varianta. Proti se postavili pouze komunističtí přívrženci, kteří usilovali o přímou volbu. Za tímto jejich záměrem můžeme hledat poslední



pokusy o vyvolání politické krize, protože přímá volba by znamenala nutné změny zákonů a řadu příprav, které by volbu pozdržely až o několik měsíců.

Aby byla zachována rovnoprávnost obou států Československa, na pozici předsedy Federálního shromáždění byl navržen a později jmenován zástupce slovenského národa Alexander Dubček a na funkci prezidenta Československé republiky občany stále více podporovaný Václav Havel. Na společné schůzi obou sněmoven Federálního shromáždění ve Vladislavském sále Pražského hradu byl 29. prosince jednomyslně Václav Havel zvolen hlavou státu. Tento krok symbolicky dovršil více než měsíční boj občanů za demokracii a svobodu. (Husák 1999, str. 143-153)

### **3. Odraz pražských událostí na Rychnovsku na základě analýzy regionálního dobového tisku**

Jedinými regionálními novinami, které vycházely v Rychnově nad Kněžnou v průběhu roku 1989, byl týdeník Jiskra Rychnovska. Toto periodikum vystupovalo jako orgán OV KSČ a ONV v Rychnově nad Kněžnou, což se odrazilo, zejména v počátku revolučních dní, na pohledu interpretace dění.

#### **3.1. Pohled na potlačení demonstrace 17.11.1989 v Praze**

První číslo týdeníku po brutálním útoku na Národní třídu vyšlo dne 23.11.1989, ale v celém čísle je tématu demonstrace věnován pouze jeden článek ze dne 21.11. s názvem *Stanovisko OV KSČ ke zneužití 50. výročí 17.11. v Praze*. Jak již název napovídá, jedná se o snahu interpretovat akt manifestace pouze jako podnět k vyvolání nepokojů, napětí a konfrontace s pořádkovými orgány. Komunisté se prezentují jako politická strana, která se nebrání kritické reakci na případné nedostatky a která chce vést čestný dialog, ale jen v zájmu dalšího rozvoje socialismu. Zároveň odsuzují údajné anonymní nátlakové akce směřující k potlačení státního zřízení a jako příklad uvádějí právě pražskou studentskou demonstraci, na jejímž pozadí vidí OV KSČ nejasně vliv Západu a jemu přidružených organizací. Ty jsou následně v článku obviněny z manipulace s veřejným míněním a ze zneužití nezkušených mladých lidí. Dále OV KSČ vyjádřil podporu opatření vlád k obnovení pořádku a normálního pracovního života, zejména ve školách a divadlech. Od všech vedoucích a řídicích pracovníků požaduje OV KSČ zachování klidu a odsouzení všech údajných provokací, jejichž cílem je společenský chaos a destabilizace.

K revolučním událostem se vyjádřila jmenovitě ještě tajemnice OV NF v Rychnově Jarmila Losseová. S odvoláním na prohlášení předsedy vlády F. Pitra apeluje na poslušnost a zdůrazňuje, že prvotním úkolem pro rozvoj socialistické společnosti je pilně pracovat, v případě studentů se učit. *„Mladí si musí uvědomit, že jde především o ně, o jejich život, ze kterého my, starší, máme velkou část za sebou. Nebudeme-li mít potřebný klid k práci, dostaví se nedostatky ve výrobě,*

*ubude zboží v obchodech, sníží se životní úroveň“.* (LOSSEOVÁ, Jarmila. Můj názor. Jiskra Rychnovska, 23.11.1989, ročník 30, číslo 47, str. 1) Tento a další výroky mluví jasně o podbízivém tónu, který měl ukonejšit občany a podnítit v nich myšlenku, že jedině pokračováním v každodenní rutině „pocitivé práce“ se budou mít lépe a lépe. Za závěr svého prohlášení podsunuje J. Losseová lidem svůj názor tím, že je přesvědčena, že podobně smýšlí většina obyvatel okresu.

V dalším vydání týdeníku mě zaujala reakce na tento názor tajemnice od Ing. Karla Tomeše, který se proti jejímu výroku ohrazuje se slovy: „*Já se pokládám za jednoho z většiny občanů okresu Rychnov a prohlašuji, že s návrhem tajemnice OV NF Jarmily Losseové nesouhlasím“.* (TOMEŠ, Karel. Můj názor. Jiskra Rychnovska, 30.11.1989, ročník 30, číslo 48, str.2)

### **3.2. Průběh demonstrací v Rychnově nad Kněžnou a následné reakce občanů na způsob jejich prezentace**

V dalším vydání Jiskry Rychnovska dne 30.11.1989 byl už v reportážích znát určitý posun. Je zřejmé, že události nabíraly rychlý spád, a tak už nešlo dál mlčet a předstírat, že se nic neděje. Objevují se reportáže z demonstrací na náměstí v Rychnově nad Kněžnou, zmínka o založení rychnovského Občanského fóra nebo o podpoře generální stávky. V článcích vedoucího redaktora Petra Kubalíka se ale stále objevuje značná skepse a výtky proti opozičním aktivitám.

V úvodníku P. Kubalík cituje dobově populární heslo: „*J sme pro dialog, svobodný, demokratický. Musíme mít sílu vyslechnout i názor toho druhého až do konce.*“ (KUBALÍK, Petr. Jiskra Rychnovska, 30.11.1989, ročník 30, číslo 48, str.1) Vyzývá vlastně k toleranci názoru všech přispěvatelů novin, ale jeho názor (nebo názor redakce) je nám zřejmý už z nejučtější vyznačeného sloganu „*J sme pro socialismus, bez chyb, s lidem a pro lid*“.

Přiblížení manifestací v Rychnově nám nabízejí opět články Petra Kubalíka ve spolupráci s Jiří Mohrem *Dialog? Ano, my jsme pro!, Náhlý obrat o 180 stupňů a Opravdu vyslechnou každého?* První protestní shromáždění občanů se uskutečnilo na rychnovském náměstí 23.11. Z článku se dozvídáme, že mělo obsahově podobný průběh jako většina pražských manifestací, řečníci hovořili o pražských

událostech 17. listopadu, o obrodě společnosti, bylo požadováno prošetření událostí, svobodné volby a čtena očitá svědectví a požadavky studentů. Ani provolání pražského Občanského fóra, jehož rychnovská odnož byla ustanovena o den později – 24.11., provolání studentů k dělníkům nebo slova kardinála Tomáška nezůstala nepřípomenuata. Největší výhradu autor článku spatřuje ve způsobu prezentace opozičního hnutí. Za všechny připomínky uvádím dva příklady: „*V 16 hodin vystupuje k mikrofonu první řečník. Nepostřehl jsem, že by se představil jménem, řekl, kde bydlí a pracuje. Hovoří však jménem pražských studentů, mluví o událostech 17. listopadu 1989, o dění v Praze. (...) Procházím mezi shromážděnými občany směrem k železářství a najednou zjišťuji, že v těchto místech vůbec není řečníka slyšet. Pak se ozývá potlesk. Někteří se k němu přidávají, aniž vědí, čemu tleskají, jiní mávnou rukou a odcházejí.*“ (KUBALÍK, Petr. Dialog? Ano, my jsme pro! Jiskra Rychnovska. 30.11.1989, ročník 30, číslo 48, str. 1)

Organizaci druhé rychnovské demonstrace o den později je v člancích vytýkáno nevyslechnutí jednoho z předních rychnovských komunistických představitelů. „*V projevech ke shromážděným občanům se sice často vyskytovaly požadavky jako svobodně myslet, demokraticky jednat a skandovala se hesla SVOBODA či DIALOG. Dost mě potom překvapila reakce přítomných, kteří předsedu Městského národního výboru v Rychnově JUDr. Zdeňku Plachetku, jenž chtěl na žádaný dialog přistoupit, s pískotem odmítli vyslechnout*“ (MOHR, Jiří. Náhlý obrat o 180 stupňů, Jiskra Rychnovska, 30.11.1989, ročník 30, číslo 48, str. 3) I zde se tedy objevují podobné rysy jako v Praze, emocemi nabitý dav už nechtěl další uklidňování a sliby, a proto často zapomínal na jemu propagované ideály tolerance. Organizátoři demonstrace, kteří si uvědomovali, že tímto jednáním nahrávají konkurenci, se za událost později omluvili, ale spoustě lidí, stejně jako autorovi Jiřímu Mohrovi už trpkou pachut' smýt nedokázali.

Poučení z těchto událostí pozvali zástupci již vzniklého rychnovského OF na v pořadí již třetí demonstraci dne 25.11.1989 i zástupce aktivu předních funkcionářů KSČ. Někteří účastníci shromáždění ale s největší pravděpodobností stále nedokázali ovládnout své city, protože jim je v článku opět vytýkáno přerušování jejich projevů pískotem a hlasitými výkřiky, což P. Kubalík

komentuje takto: „*A sám představitel Občanského fóra musel okřikovat neukázněné občany. Prostě kultura dialogu ze strany Občanského fóra chyběla*“. (KUBALÍK, Petr. Opravdu vyslechnou každého? Jiskra Rychnovska, 30.11.1989, ročník 30, vydání 48, str. 3)

V dalším čísle rychnovské Jiskry se můžeme na způsob přiblížení manifestací dočíst několik odpovědí jak od příznivců pana Kubalíka, tak od přívrženců OF. Konkrétně za OF byl otisknut dopis PhDr. Martiny Bekové, která se nejvíce ohrazuje proti, podle jejího názoru, zkreslování popisovaných skutečností. Dále pak nesouhlasí s odhadem počtu přítomných. Redaktor uvedl, že jich bylo okolo čtyř set, Beková tento počet ztrojnásobuje. Bez komentáře nezůstala ani jedna z největších námitek – bezejmennost vystoupivších: „*Naprosto beze smyslu jsou poznámky o anonymitě řečníků na počátku shromáždění. Jednalo se o čtení rezolucí studentů z Prahy a provolání Občanského fóra, předčitatelé nehovořili za sebe a jejich jména byla tedy zcela nedůležitá*“. (BEKOVÁ, Martina. Dopis PhDr. Martiny Bekové, Jiskra Rychnovska, 7.12.1989, ročník 30, číslo 49, str.3)

Stejného názoru byli i rozhořčení zástupci závodů, kteří se stávky přímo zúčastnili a jejich projev ze strany novin byl zkreslen: „*Jak je možné, že je v jeho příspěvku dvakrát vyzdvihl výzvu ke stávce, která v našem prohlášení zazněla jednou a pouze jako podpora v případě nesplnění požadavků studentů a Občanského fóra, se kterými jsme se plně ztotožnili. Jak je možné, že hned v úvodu tuto výzvu odtrhl od ostatního znění našeho prohlášení, kde ani nedodržel sled vět...*“ (JANEČEK, Lubomír, HEJHÁLEK, Jiří. Jiskra Rychnovska, 7.12.1989, ročník 30, číslo 49, str. 3)

Autoři dopisu přirovnávají týdeník k praktikám dalších sdělovacích prostředků, kdy jsou z textu vytrhovány věty bez příslušného kontextu tak, aby se to hodilo záměrům pisatele. Svůj názor nadále hájil i Petr Kubalík se slovy, že v občanskými iniciativami hláсанé demokracii mají lidé právo na názor, i když není v souladu s většinovou společností. Jeho slova potvrdil ve svém postřehu i další reaktor Jiří Mohr. Ohrazuje se proti, podle něho, stále rostoucímu názoru mladých lidí, že společnost téměř čtyřicet let stagnovala a nerozvíjela se.

Podle mého názoru byly v tak intenzivní době častokrát emoce silnější než rozum a lidé často napadali názory druhých, pokud se jim nelíbily. Jistě chápu, že byli šťastní, když se jim dařilo krok za krokem získávat větší práva a jejich

požadavky byly plněny, ale i při takových situacích by měli myslet na jimi proklamované zásady o demokratičnosti a nechat vyslechnout jiné mínění lidí a dát mu prostor.

V Jiskře Rychnovska vydané dne 14.12. 1989 můžeme najít dopisový příspěvek Květoslavy Münchenové nesoucí název *Kdo navrhol škrtat?*, který reaguje na vydání ze 30.11.1989. Vyjadřuje v něm nesouhlas s obsahem tiskovin, konkrétně s heslem dne, které jsem v práci také zmínil – „*J sme pro socialismus, bez chyb, s lidem a pro lid*“. Autorka argumentuje slovy, že lid chce žít zcela jinak, a to již bez komunistické strany, která občany zklamala a které by slušelo více slušnosti a sebekritičnosti. S ohledem na současné společenské cítění navrhuje stáhnutí příslušníků komunistické strany do ústraní. V závěru vyzývá redaktory týdeníku, aby nezkrášlovali současnou situaci a psali pravdu.

Díky tomu, že je v Jiskře Rychnovska věnován značný prostor dopisům a stanoviskům občanů, můžeme uvnitř čísla ze 14.12.1989 najít řadu příspěvkových názorů z podniků i od jednotlivců. V převážné většině se jedná o vyjádření podpory stávkujícím studentům a členům OF, výzvy k účasti na generální stávce, požadavek ustanovení vyšetřovací komise za účasti studentů a zástupců OF, odstoupení státních činitelů zodpovědných za potlačení demonstrace 17.11., požadavek pravdivých informací ve sdělovacích prostředcích, osvobození politických vězňů a zahájení dialogu se všemi bez rozdílů příslušnosti k určité politické straně nebo náboženského vyznání. Dále občané vyjadřovali nesouhlas s provedenými změnami v ÚV KSČ, které nedávají dostatečnou zárukou plnění všech předložených požadavků. Shodným rysem se mi jeví přesvědčení, že snahou občanů nebylo svrhnutí socialismu, ale spíše jeho obroda na demokratických principech. V tomto ryse se nese stanovisko pracujících v automobilovém závodě Kvasiny *Vědí, co chtějí* ze dne 25.11.1989, prohlášení místní organizace Socialistického svazu mládeže v Potštejně ze dne 26.11.1989 nesoucí název *Opravdu věcí všech!*, svolání pobočky Československého červeného kříže v Deštném v Orlických horách *Hledat to, co nás spojuje!* ze dne 21.11.1989, prohlášení pracovníků Orlické galerie v Rychnově nad Kněžnou z 21.11.1989 nesoucí titul *Již ne kult síly* nebo podpora členek Československého svazu žen v Deštném v Orlických horách. Ty ve svém manifestu mimo jiné

napsaly: „Připojujeme se ke všem protestům proti neslýchané brutalitě. Je pro nás nepochopitelné prohlášení ÚV ČSŽ, které neprojeví ani trochu lidského citu k bezohledně masakrovanému shromáždění. Pociťujeme stud za zbyrokratizovanou instituci, v níž funkce a ostatní zájmy přehlušily nejcennější ženské vlastnosti. Proto se ohrazujeme s veškerým důrazem proti násilí, které bylo použito proti naší mládeži.“ (Kolektiv deštenských žen. Díky studentům. Jiskra Rychnovska, 14.12.1989, ročník, 30, číslo 50, str. 7) Na tomto příkladu můžeme sledovat vývoj postojů a názorů lidí v regionálních pobočkách různých institucí, kteří se nebáli vyjádřit opačné mínění než jejich mateřská organizace. Nebylo pro ně už důležité, co jim diktují shora, lidé se přestali bát říct nahlas svůj názor a bojovat za demokracii. Požadavky pracovníků kulturních zařízení v rychnovském okrese byly publikovány dne 21.12.1989. Žádali rekonstrukci dosavadního systému řízení a koordinace kultury v rámci Okresního národního výboru v RK. Především žádají oproštění se od ideologické a z ní vyplývající schvalovací funkce, která se projevovala v zásazích do dramaturgie výstav a představení. Funkce v odboru kultury by měly být v pravomoci odborníků, proto také navrhují odvolání některých osobností, kteří prokázaly loajalitu dosavadní politické linii více než rozvoji kultury samotné.

S vývojem politické situace je v příspěvcích týdeníku znát stále sílící požadavek odstoupení šéfredaktora P. Kubelíka. Je neustále připomínána jeho podjatost, zkreslování informací a poplatnost komunistické straně. Obviňován je také z toho, že v článcích od anonymních pisatelů prezentoval své vlastní názory. Jako příklad můžu uvést názor MUDr. Šmejdy, zástupce nemocnice v Opočně: „Uvítali jsme fakt, že od 1.prosince 1989 jste týdeníkem pouze ONV v Rychnově nad Kněžnou. Se stejným povděkem jsme konstatovali navázání kontaktu s Občanským fórem v Rychnově nad Kněžnou a snahou o rozšíření redakční rady. Ale jak máme věřit vašim slovům když redakční vedení Jiskry Rychnovska zůstává stejné, včetně vedoucího redaktora, jako bylo dosud...“ (ŠMEJDA, Jiří. dopisový příspěvek. Jiskra Rychnovska, 21.12.1989, ročník 30, číslo 51, str. 5)

Určitý posun ve vnímání postaty označení socialistická v názvu naší republiky můžeme najít v příspěvkovém článku *Jasně vědí, co nechtějí* z diskuze mezi členy stávkového výboru místního gymnázia, který vyšel v posledním prosincovém

vydání Jiskry Rychnovska dne 29.12.1989. Lidé byli v průběhu revolučních událostí převážně přesvědčeni, že je sice nutné najít novou cestu demokratického vývoje, stále ale v socialistické vizi. Účastníci diskuze na gymnáziu přišli s myšlenkou, že pojem socialismus už ztratil veškerý význam. Ve společném vlastnictví výrobních prostředků jeho smysl není, protože i sám socialismus umožňuje soukromé podnikání. Také vyzdvižení socialismu v názvu státu přináší pro ostatní země spíše despekt než prestiž. „V názvu republiky máme „socialistická“, a tak se řadíme ke státům jako je Rumunsko a Vietnam. A to pro nás moc lichotivé není.“ (VANÍKOVÁ, Jana. Jasně vědí, co nechtějí. Jiskra Rychnovska, 29.12. 1989, ročník 30, číslo 52, str. 2)

### **3.3 Pohled na generální stávkou v okrese Rychnov nad Kněžnou**

Článek Ivana Pivce *Spontánní manifestace* z 30.11.1989 nám víceméně nestranně přibližuje průběh generální stávkou v Rychnově nad Kněžnou. Shromáždění zahájené ve dvanáct hodin zvukem sirén řídili zástupci OF. Na náměstí se sešly zástupy občanů, pracovníků rychnovských závodů i žáci místních škol, kteří nesli státní vlajky a transparenty a provolávanými hesly dávali jasně najevo svoji nespokojenost se stavem společnosti. Řečníci zopakovali celonárodní požadavky odsouzení viníků zásahu proti studentům na Národní třídě, diskuzi u kulatého stolu, zrušení monopolu vlády jedné strany a článku Ústavy ČSSR o vedoucí úloze KSČ. Přítomný dav je za to odměnil bouřlivým potleskem a na závěr zazněla na náměstí státní hymna.

O průběhu stávkou v jednotlivých podnicích v regionu se můžeme dočíst v čísle Jiskry Rychnovska ze dne 7.12.1989. Její podobu v Orlických strojárnách nám přibližuje článek Ivana Pivce *Na stávce se dohodli* z 28.11.1989. Autor článku hovořil s mistrem nástrojárny Karlem Punčochářem, členem stranické podnikové organizace, dále pak s vedoucím odbytu Ing. Lubošem Jirkovským, který je zároveň předsedou stávkového výboru. K. Punčochář uvedl, že stanoviskem podniku bylo umožnění manifestačního charakteru stávkou vzhledem k nutnosti splnění plánu letošního i příštího roku. Zasedací místnost uvolnili pro stávkový výbor, kde mohl každý vyjádřit své požadavky, ale až po pracovní době.



Pracovníci se zúčastnili desetiminutové stávky, ale jak K. Punčochář uvedl, podepsal i několik žádostí o náhradní volno pro pracovníky, kteří se chtěli zúčastnit manifestace na náměstí. Ing. Jirkovský uvedl důvody, které zaměstnance vedli k účasti na stávce. Šlo jim o to, aby komunisté pochopili, že jim nejde o nový ÚV KSČ, ale o demokratický vývoj spojený se zrušením monopolu jedné strany. Zároveň chtěl ujistit, že svým jednáním se nechtějí v žádném případě vyhýbat práci a společným cílem je dál plnit předepsaný plán.

Také v dalších podnicích, např. v ličenské pekárně nebo prodejně potravin Kněžna, probíhala stávka spíše manifestačně z důvodu zachování provozu. Pracovníkům účast na veřejných shromážděních zakazována nebyla, svoji nepřítomnost si ale následně museli napravit. Dělníci kvasinské automobilky se manifestační stávky také zúčastnili, prohlásili však, že nechtějí ochuzovat zákazníky o vyráběné zboží, proto nahradili dvouhodinovou pauzu v prodloužených směnách a souhlasili, aby se jim čas strávený účastí ve stávce nepočítal do odpracované doby. Ve strojírenském provozu Elitex Týniště se uskutečnil mítink pracujících, kterého se zúčastnili i zástupci vedení závodu, ROH, KSČ a SSM. Pracovníci se následně připojili k průvodu směřujícímu na týnišťské náměstí, kde proběhla manifestace.

Doba generální stávky se v Rychnově nad Kněžnou neobešla bez vypuštění smyšlených fám. Jedna z nich je i ta, že v době jejího průběhu nepoteče ve městě voda. Tyto informace ve vydání ze 14.12. 1989 popřel samotný ředitel Východočeských vodovodů a kanalizací se slovy, že ve městě byla zajištěna pohotovost tak, aby voda tekla stejně jako v jiné dny.

### **3.4. Vývoj stanovisek komunistické strany v okrese Rychnov nad Kněžnou**

Název *Od pasivity k aktivitě* nese článek ve vydání regionálních novin z 30.11. 1989. Informuje o zasedání aktivu Komunistické strany Československa okresu Rychnov nad Kněžnou, který se uskutečnil 25.11.1989. Jak již název napovídá, účastníci přijali stanovisko k současným událostem a vytyčili si cíl aktivizovat každého člena strany. Nešetřili také sebekritickými slovy, která potvrzovala existenci dlouho neřešených problémů. Otázkou ale zůstává, jaké

efektivní metody chtěli k jejich řešení použít. Jednání předsednictva OV KSČ, o kterém se ve vydání Jiskry ze 30.11.1989 také dozvídáme, se neslo v podobném duchu. Byly vyhodnocovány události předešlých dní, komunisté nabádali členy k jednotnému postupu, osobní agitaci a k zintenzivnění práce s mládeží. Předsednictvo se snažilo přistoupit i na některé podmínky opozice, především k navázání dialogu, ale jen za předpokladu, že to bude dialog se *všemi, kdo o něj na demokratickém, rovnoprávném a socialistickém základě stojí*. (Z jednání předsednictva OV KSČ. Jiskra Rychnovska, 30.11.1989, ročník 30, číslo 48, str. 2) V neposlední řadě chtělo předsednictvo také prověřit, jak jsou plněna usnesení k aktivizaci Národní fronty, a vyvodit závěry z pasivity a neodpovědnosti jejich představitelů při prosazování svých zájmů. Tyto výroky svědčí o zoufalé snaze komunistických pohlavárů znovunalést potřebnou moc a slepou důvěru lidí popíráním naléhavosti situace.

Jak jsem již zmínil, týdeník Jiskra Rychnovska byl řízen OV KSČ. Vzhledem ke znatelným změnám ve společnosti, kterými mám konkrétně na mysli zrušení vedoucí úlohy komunistické strany ve společnosti a změny Ústavy ČSSR, prošel změnou i tento týdeník. Od 1.12. 1989 se stal tiskovým orgánem pouze Okresního národního výboru v Rychnově nad Kněžnou. Vedoucí redaktor zároveň navázal kontakt s představiteli OF a vyzval je, aby navrhli svého zástupce do redakční rady.

Komunisté se v některých částech našeho regionu snažili navázat vstřícnou spolupráci se stávkovými výbory. Jako příklad mohu uvést závod Mechanizace traťového hospodářství v Rokytnici v Orlických horách, kde komunisté navázali dialog se stávkovými výbory a kde mimo jiné prohlásili: „*Nemá cenu, abychom si sypali popel na hlavu. Chyba nebyla snad ani tak u nás, ale monopolní postavení jedné strany se prostě ukázalo jako úchylka*“. (PIVEC, Ivan. Jak začínal dialog. Jiskra Rychnovska. 7.12. 1989. ročník 30, číslo 49, str. 2)

Vydání novin ze dne 14.11.1989 informuje o mimořádné okresní konferenci KSČ v Rychnově, která probíhala 9.12.1989. Zde se delegáti základních organizací KSČ vyjadřovali k návrhu Akčního programu KSČ, současné politické situaci a přijali stanovisko s konkrétními úkoly. Zástupci komunistické strany dále pokračovali ve své taktice házení špíny na nejkritizovanější straníky, kteří jsou

nejvíce vidět, s iluzí, že tímto způsobem, kdy neustále slibují změnu formy práce, struktury vlastní strany a její přestavbu, obnoví důvěru pracujících občanů. Odsoudili dlouholeté deformace socialismu způsobené nepružným vedením KSČ, dále pak zásah proti studentům 17.11.1989. Věnovali se též řešení regionálních otázek, například využití rychnovské budovy OV KSČ pro široké potřeby města, slíbili se soustředit na lokální problémy a přislíbili zrušení krajských výborů. V Akčním programu KSČ se na rozdíl od tradičních několikaletých plánů chtějí orientovat na dobu jeho platnosti, ne na dlouhodobý výhled. Také chtějí prostřednictvím komunistických poslanců prosazovat do nové ústavy právo na práci a snížení výdajů na obranu. Takto získané prostředky chtějí posléze rozdělit do zdravotnictví, školství, do nové formy rodinné politiky a na ochranu životního prostředí. Straničtí příslušníci se také vyslovili pro jednání o řešení otázky pobytu spojeneckých vojsk na našem území a pro svobodné a demokratické volby. V závěru prohlášení se delegáti mimořádné okresní konference KSČ obracejí na všechny komunisty a ostatní pracující občany s žádostí, aby nedovolili rozvrat socialistické společnosti, porušování zákonnosti a skutečné demokracie a nedopustili ekonomické ztráty.

Ve vydání Jiskry Rychnovska z 21.12.1989 je věnováno místo, v rámci vytvoření prostoru pro co nejširší spektrum politických stran a hnutí, Demokratickému fóru komunistů. Příslušníci tohoto hnutí se nadále hlásí ke KSČ, svými názory ale vyjadřují touhu po změně a kritiku stávajících poměrů. V jejich prohlášení se můžeme dočíst o znepokojení čelnými představiteli strany, kterými byli řadoví politici roky ujišťováni, že období od roku 1968 je jedno z nejúspěšnějších v novodobých dějinách našich národů. Sami ale tvrdí, že v této době byla na princip povýšena lež v tzv. Poučení z krizového vývoje, došlo nesmyslně k vyloučení takřka půl milionu členu KSČ při stranických prověrkách po nástupu prezidenta G. Husáka, jehož přívrženci spoléhali na věčnost brežněvovského neostalinismu, který brutálně udusil jakoukoli naději na hledání nových cest, včetně ideálů tzv. Pražského jara. Zaveden byl také ohromný represivní aparát, který poskytoval iluzi absolutní moci. Dále se příslušníci Demokratického fóra komunistů vyjádřili ke zrušení vedoucího postavení KSČ ve společnosti: *„Rezignací na ústavní zakotvení vedoucí úkoly strany řadoví*

*komunisté nic neztrácejí, naopak jen získávají. Reálný vliv na chod věci veřejných prostí členové KSČ měli od padesátých let jen zřídka, naposledy velmi výrazně v druhé polovině 60. let. I my jsme dnes mnohem svobodnější a vyjadřujeme svůj dík mladým lidem a dělníkům, všem neprivilegovaným, kteří pozvedli svůj hlas pro nové Československo.“* (HEINISCH, Ctibor a kol. Demokratické fórum komunistů. Jiskra Rychnovska, 21.12.1989, ročník 30, číslo 51, str. 2) Zároveň se autoři snaží hledat chyby také ve svých řadách. Většinu komunistů viní z toho, že nenašli odvahu otevřeně vystoupit se zásadním protestem proti diktátu, lži a pokrytectví.

### **3.5. Vývoj stanovisek Občanského fóra v okrese Rychnov nad Kněžnou**

Vznik rychnovské odnože OF, které se zde ustanovilo dne 24.11.1989 je zmíněn ve vydání Rychnovské Jiskry ze 30.11.1989. Jako hlavní představitel je uveden Petr Narwa. Činnost fóra je prezentována ve spojitosti s organizováním demonstrací a generální stávkou, dále pak při vyjednávání s komunistickou stranou.

Občanské fórum se stalo reálnou politickou silou dění ve společnosti, proto se i rychnovské noviny od 7.12. 1989 s touto iniciativou dohodly na spolupráci. Byl umožněn dialog na stránkách novin a vyhrazen čas pro vysílání OF v „*rozhlasu po drátě*“. V rozhovoru ze stejného data zástupce OF v Rychnově JUDr. V. Bek uvedl, že OF nemá a ani v budoucnu nebude vyvířet žádné politické struktury. Má zůstat sdružením demokraticky smýšlejících občanů, kteří mají být zárukou toho, aby nedošlo v budoucnu ke zpětnému vývoji. Petr Narwa nastínil, že rychnovské OF nefunguje v rámci celého okresu, snaží se být ale jakýmsi informačním a koordinačním centrem, kde si budou moci další fungující OF v okrese vyzvednout potřebné materiály a konzultovat aktuální problémy. Na otázku, jak hodnotí P. Narwa průběh demonstrací v Rychnově, odpověděl, že je nesmírně rád, že byl zahájen celospolečenský dialog jak s přítomnými občany na shromáždění, kteří chtěli demonstrovat svou touhu po pravdě, tak i s městským národním výborem. Další člen OF M. Lihařík přednesl zajímavou myšlenku o vzniku této iniciativy. „*Myslím si, že je to nešťastná formulace, že Občanské*

*fórum vzniklo v minulém týdnu. Mám za to, že Občanské fórum tady vznikalo dvacet let – v každém z nás, v někom víc, v někom míň. V každém z nás se probouzelo vědomí, že to takhle dál nejde, že si nemůžeme lhát, že se konečně musí něco stát a pravda zase bude pravdou, sníh bude bílý a uhlí černé. (...) Rád bych poděkoval lidem, kteří tento svůj boj se svědomím vyhráli ještě dřív, než se stala ta strašná událost 17. listopadu. Byli přece mezi námi lidé, kteří se dokázali ozvat ne až potom, ale již předtím.“ (LIHAŘÍK, M. Záznam rozhovoru v okresním vysílání rozhlasu po drátě se zástupci OF. Jiskra Rychnovska, 7.12.1989, ročník 30, číslo 49, str. 3)*

V postupně již pravidelné rubrice Jiskry Rychnovska Rozhlas po drátě zástupci OF 6.12.1989 odpovídali na některé dotazy a náměty čtenářů a prezentovali svá stanoviska. Vzhledem k tomu, že v okrese Rychnov nad Kněžnou docházelo ke vzniku stále většího počtu poboček OF (např. 29.11.1989 bylo založeno OF v Týništi nad Orlicí a 2.12.1989 v Kostelci nad Orlicí), rozhodli se představitelé rychnovské centrály ke svolání vzájemného setkání reprezentantů všech OF, popřípadě stávkových výborů okresu na neděli 17.12.1989, kde měla být řešena struktura OF, jeho úkoly a další společné záměry. V rozhovoru byla redaktorem P. Kubalíkem položena otázka, zda má OF na Rychnovsku konkrétnější program než teze zakotvené v centrálně vydaném programu OF. JUDr. Bek na otázku reagoval slovy, že k řešení existuje v rámci obcí a měst spousta problémů. Pozornost OF se v současné době ale musí opět přesunout na politické otázky, protože oproti očekávání drtivé většiny občanů nedošlo zejména ve federální vládě k žádným podstatným změnám. JUDr. Bek reagoval na nově zrekonstruovanou vládu, kdy mezi 20 členy zůstalo 15 komunistů a pouze 5 křesel bylo přenecháno jiným politickým stranám a nestraníkům. Požadavky OF zůstaly nesplněny, a proto JUDr. Bek v případě, že nedojde ve vládě k podstatným změnám, vyzval k účasti na další generální stávce 11.12.1989. Dále v rozhovoru padl názor o důležitosti znovunavrácení zájmu lidí o politickou situaci. Úkolem OF je probudit lidi z mnohaleté letargie, kdy se politika stala šedou záležitostí, lidé do ní nemohli aktivně vstupovat, a proto o ni pochopitelně ztráceli zájem. To vše je podle M. Lihařika možné jedině tehdy, pokud budou ve

vládě sedět odborníci a vlastenci, nikoliv ti, kteří jsou svázáni jsou svázání pomyslnými pouty s tou vrstvou „šlechty“, která ekonomiku jen vysávala.

Došlo také na reakci na televizní vysílání ze 4.12 1989, ve kterém bylo řečeno, že OF bude do voleb vstupovat jako jednotná politická síla, aby zamezila doméně KSČ. Nabízela se tedy otázka, proč došlo ke změně názoru oproti vyjádření v minulém vydání, kdy zástupci OF tvrdili, že politickou sílu nepřestávají. P. Narwa poukázal na to, že tento názorový posun je nutným vyústěním současné situace. Zároveň ale vysvětlil, proč je nutné, aby OF bylo politickou silou, nikoliv však politickou stranou: *„Občanské fórum vlastně v této době říká, že má jediný cíl – pomínu-li obrodu národa, demokracii a další principy – zaručit svobodné volby. Je garantem toho, že se už nestane to, co se stalo mockrát – že volby byly zmanipulovány, zkresleny a tak dále. Občanské fórum, jak už bylo mnohokrát řečeno, sdružuje všechny, kteří s jeho programem souhlasí, to znamená i komunisty a další členy politických stran. Takže kdyby se vyčlenilo jako samostatná politická strana, stalo by se jednou z těch, kterých se rodí řada, a nemohlo by zastřešovat opozici proti té obrovské síle stávající nomenklatury, kterou – řekněme si to otevřeně – je třeba rozložit“*. (NARWA, Petr. Záznam rozhovoru v okresním vysílání rozhlasu po drátě se zástupci OF. Jiskra Rychnovska, 14.12.1989, ročník 30, číslo 50, str. 3)

Ve vydání ze 21.12.1989 se hlavním tématem stala vyjádření k osobě Václava Havla jako potencionálního budoucího prezidenta. Jednotlivé podniky zasílaly například příspěvky vyjadřující názory jejich zaměstnanců. V článku *Kdo bude prezidentem?* Ing. Zatloukal prezentuje nápad Orlických strojírén uspořádat anketu mezi zaměstnanci. Pro Václava Havla se vyjádřilo 70,4%, pro Ladislava Adamce 17,3% a pro jiného kandidáta 12,3%. Podporu Václavu Havlovi vyjádřil i člen předsednictva Okresního výboru Československé strany lidové Josef Klement v pravidelném vysílání rozhlasu po drátě: *„Ovšem naším nejbližším a nejtěžším úkolem ve spolupráci s ostatními nekomunistickými stranami a s Občanským fórem bude zrušit hegemonii komunistické strany a převést tento stát na základy demokracie. To vidím jako zásadní úkol, kterému je nutno podřídít vše. Proto i my jsme pro Václava Havla jako prezidenta. V jeho osobě spatřujeme záruku demokracie“*. (KLEMENT, Josef. Stanoviska představitelů tří politických

stran působících v našem okrese. Jiskra Rychnovska, 21.12.1989, ročník 30, číslo 51, str. 3) Reportáž Josefa Myšáka nám přibližuje shromáždění OF v Kostelci nad Orlicí z 16.12.1989, které bylo také zaměřeno na představení Václava Havla veřejnosti. Probírány zde byly důvody Havlova zatčení, čteny úryvky z jeho knih a přestaveny základní myšlenky prezidentského kandidáta. Sympatie Václavu Havlovi vyslovilo i OF z Opočna v článku *To je náš kandidát*. Prezidentskou funkci by měl Havel zastávat do svobodných voleb. Svůj návrh odůvodnilo tvrzením, že Václav Havel je člověk, který v posledních dvaceti letech prokázal zásadový postoj a vypracoval se na osobnost, která je uznávaná na celém světě. V prvním lednovém čísle roku 1990 se na titulní straně objevilo blahopřání od členů redakce Václavu Havlovi k jeho zvolení prezidentem.

### **3.6. Shrnutí pohledu regionálních novin na revoluční události**

Události popisované v regionálních novinách Jiskra Rychnovska víceméně kopírují pražský vývoj, ať už se jedná o prvotní popírání veškeré odpovědnosti za brutální útok na Národní třídu ze strany vlády, pozvolný vnik místních Občanských fór, změnu politické taktiky tohoto nezávislého hnutí nebo stále sílící sebekritiku a množící se ústupky ze strany komunistů ve snaze udržet socialistický režim. Rychnov nad Kněžnou je ale v každém případě menší město s necelými dvanácti tisíci obyvateli, proto revoluční atmosféra nenabrala takové síly jako například v Praze, ale i zde se lidé nebáli veřejně vystoupit se svými názory a bojovat za ně. Další společný rys prezentace událostí v místním týdeníku vidím v určitém časovém zpoždění publikování daných skutečností, přestože noviny vycházely jednou za týden. U některých článků je ale uvedeno přesné datum napsání, z čehož vyplývá, že se informace v tisku objevovaly s několikanásobným opožděním.

Z popsanych skutečností je znát pozvolný názorový posun ze strany redakce, především šéfredaktora P. Kubalíka. Nejprve se držel kritického tónu a vytýkal opozičním aktivitám každou chybu a nepřesnost, postupně, podle mého názoru pod tlakem neoddiskutovaného úspěchu studentů a OF, na intenzitě kritiky ubral a stále větší prostor na stránkách novin dostávaly názory a prohlášení reprezentantů

OF. Jelikož je v Jiskře Rychovska věnován značně velký prostor dopisovým příspěvkům čtenářů, mohli prostřednictvím různých prohlášení prezentovat své mínění. Často se jednalo o kritiku šéfredaktora, byl osočován z podjatosti a záměrného zkreslování informací. P. Kubalík se dokonce zmínil, že mu bylo opakovaně vyhrožováno. Z mého pohledu by člověku nemělo být upíráno právo na vyjádření jeho názoru, ať už je jakýkoliv. Vždyť právě právo na svobodné vyjádření vlastního mínění patří k rysům tolik chtěné a vybojované demokracie.



## **4. Odraz sametové revoluce ve vědomí současné generace studentů – vlastní empirické šetření**

### **4.1. Cíl orientačního šetření**

Cílem orientačního šetření bylo zjistit, jak široce jsou obeznámeni mladí lidé s revolučními událostmi z nedaleké historie, zda znají osobnosti spojené se sametovou revolucí. Snažil jsem se také dozvědět, kde případné znalosti načerpali. Především mě zajímalo, zda historické souvislosti znají ze školní výuky, protože na učební látku novodobé historie nezbývá často při výuce na středních školách a odborných učilištích čas.

Zároveň bylo dílčím cílem zjistit, zdali se znalosti a vědomosti vybrané skupiny mládeže nějakým způsobem odlišují v závislosti na typu školy, kterou navštěvují.

### **4.2. Použitá metoda a realizace orientačního šetření**

Pro vyjádření míry znalostí týkajících se revoluce v roce 1989 jsem v rámci orientačního šetření použil explorativní metodu – dotazník. Dotazník byl složený ze čtyř otázek, z nichž dvě byly otevřené a u dvou si dotazovaní mohli vybrat z několika možností.

Výběr respondentů byl záměrný. Cílovou skupinu tvořili studenti dvou středních a jedné vyšší odborné školy z Rychnova nad Kněžnou. Dotazníky jsem předal pedagogům na vybraných školách v říjnu roku 2008. Pedagogové je následně rozdali respondentům ve svých třídách. Celkem se mi vrátilo 110 vyplněných či částečně vyplněných dotazníků, do zpracování jsem jich zahrnul ale pouze 100, ostatní jsem vyřadil právě kvůli nevyplněným údajům.

### **4.3. Charakteristika výběrového souboru orientačního šetření**

Jak jsem již uvedl, vlastní orientační šetření jsem uskutečnil na středních školách v Rychnově nad Kněžnou - na Gymnáziu Františka Martina Pelcla (G) a

na Střední průmyslové škole (SPŠ). Dále byl pak výzkum prováděn u studentů oboru Firemní ekonomika spadající pod Vyšší odborné škole v Rychnově nad Kněžnou (VOŠ). Záměrně jsem si vybral tato školská zařízení, protože se liší zaměřením studia (všeobecné, technické, ekonomické).

Tab. č. 1a Složení respondentů

Pohlaví	abs.	%
<b>Muž</b>	46	46
<b>Žena</b>	54	54
<b>Celkem</b>	<b>100</b>	<b>100</b>

\* absolutní četnost

Tab. č. 1b Složení respondentů jednotlivých škol

Pohlaví	G	SPŠ	VOŠ
<b>Muž</b>	11	20	15
<b>Žena</b>	29	20	5
<b>Celkem</b>	<b>40</b>	<b>40</b>	<b>20</b>

Tab. č. 2a Věk respondentů

Věk	Muži		Ženy		Celkový součet	
	abs.*	%	abs.	%	abs.	%
<b>17</b>	0	0	10	18,5	10	10
<b>18</b>	13	28,3	23	42,6	36	36
<b>19</b>	12	26,1	11	20,4	23	23
<b>20</b>	15	32,6	8	14,8	23	23
<b>21</b>	6	13	2	3,7	8	8

\* absolutní četnost

Tab. č. 2b Věk respondentů škol

Věk	G		SPŠ		VOŠ	
	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy
<b>17</b>	0	10	0	0	0	0
<b>18</b>	7	15	6	8	0	0
<b>19</b>	3	3	9	8	0	0
<b>20</b>	1	1	5	4	9	3
<b>21</b>	0	0	0	0	6	2

Zpracováváný soubor orientačního šetření činil 100 respondentů, a to v počtu 46 mužů a 54 žen ve věku od 17 do 21 let. 40 odpovídajících respondentů studovalo na Gymnáziu F. M. Pelcla (G), 40 na Střední průmyslové škole (SPŠ) a 20 dotazovaných bylo z Vyšší odborné školy (VOŠ) v Rychnově nad Kněžnou.

#### 4.4. Formulace hypotéz

**Hypotéza č. 1:** Dotazování budou mít alespoň základní povědomí o událostech z listopadu 1989

**Hypotéza č. 2:** Většina respondentů si vybaví alespoň jednu osobnost spojenou s revolučními aktivitami

**Hypotéza č. 3:** Alespoň jeden mimoškolní zdroj získávání informací o sametové revoluci bude v odpovědích respondentů zastoupen ve větší míře než školní výuka

#### 4.5. Zpracování údajů a analýza získaných informací

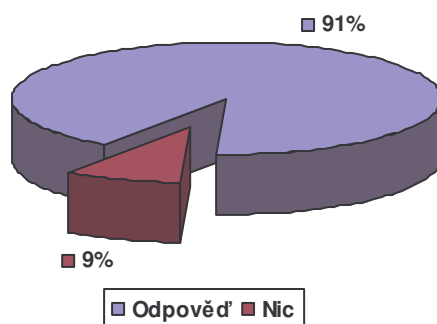
**Otázka č. 1** Co se vám vybaví, když se řekne listopadová revoluce v roce 1989?

Tab. č. 3a Znalosti respondentů o listopadové revoluci

	Muži		Ženy		Celkový součet	
	abs. *	%	abs.	%	abs.	%
<b>Odpověď</b>	41	89,1	50	92,6	91	91
<b>Nic</b>	5	10,9	4	7,4	9	9

\* absolutní četnost

Graf č. 1 Znalosti respondentů o listopadové revoluci



Tab. č. 3b Znalosti studentů jednotlivých škol o listopadové revoluci

	G		SPŠ		VOŠ	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
<b>Odpověď</b>	37	92,5	36	90	18	90
<b>Nic</b>	3	7,5	4	10	2	10

Z odpovědí respondentů jsem vybral nejčastěji se vyskytující výroky: pád komunistického režimu, zásahy Veřejné bezpečnosti, studentské bouře, cinkání klíčů na Václavském náměstí, boj za svobodu, vidina lepší budoucnosti, počátek demokracie, konec socialismu, násilí policistů, heslo *At' mír dál zůstává s touto krajinou*, svoboda vyjadřování, Václav Havel prezidentem, protesty v Praze, boj za nezávislost, odpoutání se od Sovětského svazu, konec represí, protikomunistická demonstrace, uvolnění totalitního režimu, změna režimu, Občanské fórum, odsun ruských vojsk z Československa atd.

V otázce orientačního šetření, která měla za cíl zjistit, zda mají respondenti povědomí o listopadových událostech z roku 1989, 91% dotazovaných dokázalo na otázku odpovědět. Přibližně stejný procentuální počet odpovědí se vyskytoval i u zástupců vybraných škol. Jednotlivé výroky jsou víceméně správným odrazem událostí, z čehož vyplývá, že většina dotazovaných studentů má alespoň základní představu o revoluci v listopadu roku 1989. Z tohoto zjištění můžeme vyvodit, že pojem sametová revoluce není dotazovaným neznámý. Jedná se o události, které probíhaly v nedaleké minulosti a na jejich významnost poukazuje také každoročně slavený státní svátek. V období okolo 17. listopadu jsou revoluční události pravidelně připomínány, což podle mého názoru také vede k širokému povědomí o nich u mladé generace. 17. listopad 1989 zakončil mnohaletou etapu socialistického vývoje našeho státu, do boje za svobodu a demokracii vyšlo mnoho rodičů dnešních dvacátníků. Tito lidé o svých aktivitách jistě informují své děti, které ač nemusely události sami zažít, o nich získaly povědomí.

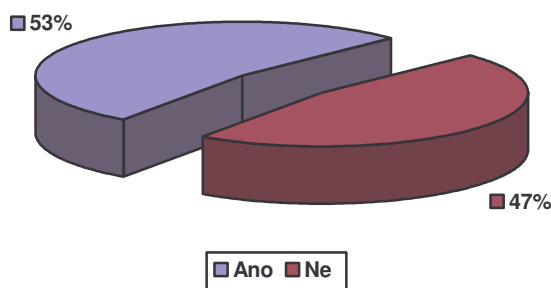
**Otázka č. 2 Víte, proč je tato revoluce nazývána jako „sametová“?**

Tab. č. 4a Znalosti respondentů o původu názvu „sametová“ revoluce

	Muži		Ženy		Celkový součet	
	abs. *	%	abs.	%	abs.	%
<b>Ano</b>	27	58,7	26	48,1	53	53
<b>Ne</b>	19	41,3	28	51,9	47	47

\* absolutní četnost

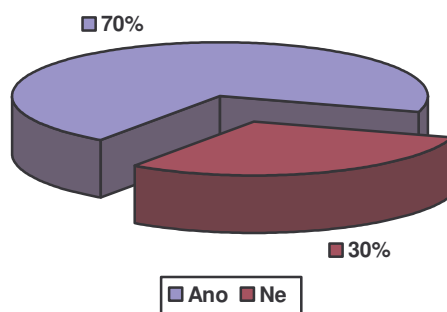
Graf č. 2a Znalosti respondentů o původu názvu sametová revoluce



Tab. č. 4b Znalosti gymnazistů o původu názvu sametová revoluce

G	Muži		Ženy		Celkový součet	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
<b>Ano</b>	10	91	18	62	28	70
<b>Ne</b>	1	9	11	38	12	30

Graf č. 2b Znalosti gymnazistů o původu názvu sametová revoluce



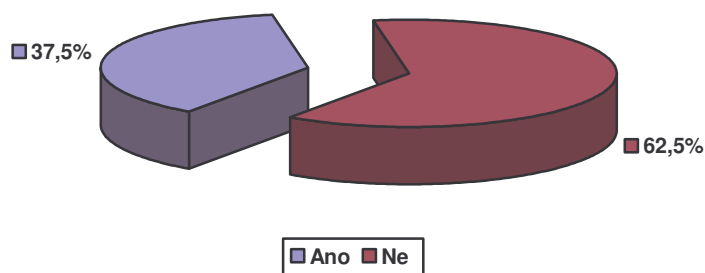
Z nejčastějších kladných odpovědí jsem vybral následující výroky: revoluce proběhla bez problémů, průběh byl hladký a tichý, obešla se bez ztrát na životech, proběhla pokojně bez násilí, studenti neměli zbraně, revoluce nebyla příliš

drastická, studenti dávali vojákům květiny, objevilo se jen malé množství konfliktů atd.

Tab. č. 4c Znalosti studentů střední průmyslové školy o původu názvu sametová revoluce

SPŠ	Muži		Ženy		Celkový součet	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Ano	11	55	4	20	15	37,5
Ne	9	45	16	80	25	62,5

Graf č. 2c Znalosti studentů střední průmyslové školy o původu názvu sametová revoluce

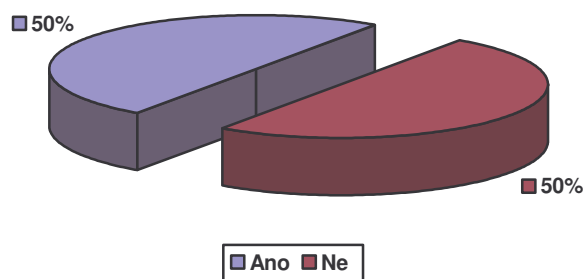


Z nejčastějších kladných odpovědí jsem vybral následující výroky: při revoluci neumírali lidé, revoluce proběhla bez bojů a násilí, nebyla prolita krev atd.

Tab. č. 4d Znalosti studentů Vyšší odborné školy o původu názvu sametová revoluce

VOŠ	Muži		Ženy		Celkový součet	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Ano	6	40	4	80	10	50
Ne	9	60	1	20	10	50

Graf č. 2d Znalosti studentů vyšší odborné školy o původu názvu sametová revoluce



Z nejčastějších kladných odpovědí jsem vybral následující výroky: revolucionáři byli obyčejní lidé, revoluce proběhla hladce bez vážných konfliktů, v průběhu revoluce nedošlo k násilí, nebyli zabiti lidé, jedná se o označení podle hladkého průběhu atd.

Z výsledků další položené otázky, zda dotazovaní studenti vědí, proč nese revoluce označení sametová, vyplývá, že těsná nadpoloviční většina studentů (53%) odpověděla na otázku kladně, zbývající počet (47%) záporně. Můžeme tedy říci, že ne zdaleka všichni, kdo mají o událostech povědomí, znají původ názvu revoluce. Jednu z příčin vidím v nezájmu respondentů po původu označení pátrat.

Pokud se podíváme na výsledky jednotlivých škol, nejvíce kladných odpovědí se objevilo na gymnáziu (70%), dále pak na vyšší odborné škole (50%) a nejméně kladných odpovědí jsem zaznamenal na střední průmyslové škole (37,5%). Na gymnáziu a střední průmyslové škole měli větší znalosti o původu názvu muži, na vyšší odborné škole naopak ženy.

Jednotlivá odůvodnění o původu názvu byla víceméně správným vyjádřením o původu názvu „sametová“, z čehož vyplývá, že pokud respondenti nějakou odpověď uvedli, jednalo se o převážně správný výrok.

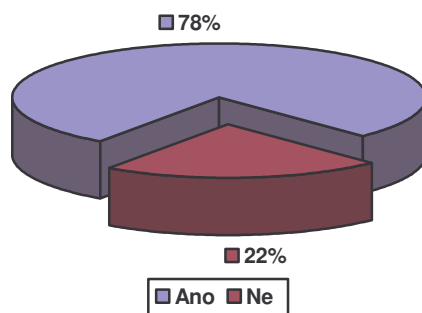
**Otázka č. 3: Znáte nějaká konkrétní jména, která jsou s revolucí spojena?**

Tab. č. 5a Povědomí respondentů o osobnostech spojených s revolucí z roku 1989

	Muži		Ženy		Celkový součet	
	abs. *	%	abs.	%	abs.	%
<b>Ano</b>	34	73,9	44	81,5	78	78
<b>Ne</b>	12	26,1	10	18,5	22	22

\* absolutní četnost

Graf 3a Povědomí respondentů o osobnostech spojených s revolucí z roku 1989

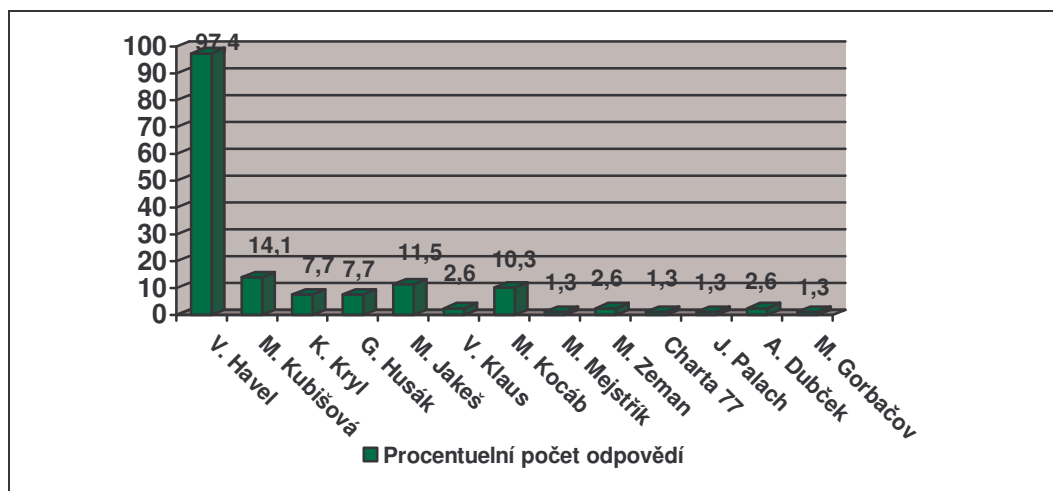


Tab. č. 5b Jména osobností

	Muži		Ženy		Celkový součet	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
<b>V. Havel</b>	33	97,1	43	97,7	76	97,4
<b>M. Kubišová</b>	6	17,6	5	11,4	11	14,1
<b>K. Kryl</b>	3	8,8	3	6,8	6	7,7
<b>G. Husák</b>	3	8,8	3	6,8	6	7,7
<b>M. Jakeš</b>	1	2,9	8	18,2	9	11,5
<b>V. Klaus</b>	1	2,9	1	2,3	2	2,6
<b>M. Kocáb</b>	5	14,7	3	6,8	8	10,3
<b>M. Mejstřík</b>	1	2,9	0	0	1	1,3
<b>M. Zeman</b>	1	2,9	1	2,3	2	2,6
<b>Charta 77</b>	0	0	1	2,3	1	1,3
<b>J. Palach</b>	0	0	1	2,3	1	1,3
<b>A. Dubček</b>	2	5,9	0	0	2	2,6
<b>M. Gorbačov</b>	1	2,9	0	0	1	1,3



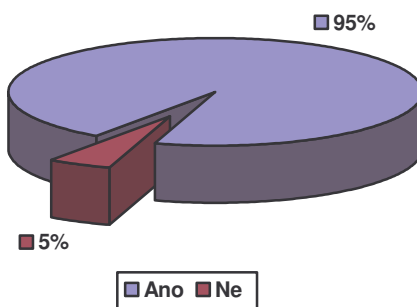
Graf č. 3b Jména osobností



Tab. č. 5c Povědomí gymnazistů o osobnostech spojených s revolucí z roku 1989

G	Muži		Ženy		Celkový součet	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Ano	11	100	27	93	38	95
Ne	0	0	2	7	2	5

Graf č. 3c Povědomí gymnazistů o osobnostech spojených s revolucí z roku 1989

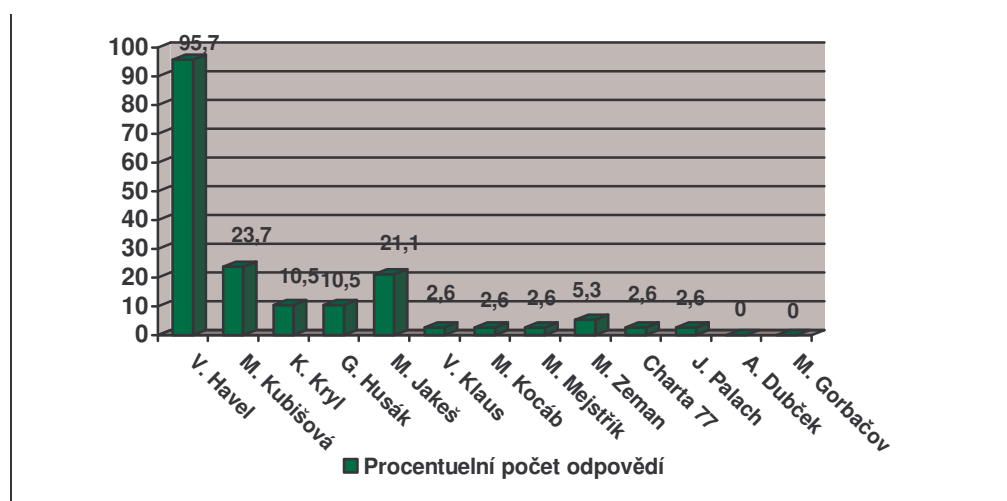


Tab. č. 5d Jména osobností (gymnázium)

G	Muži		Ženy		Celkový součet	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
V. Havel	10	90	26	96	36	95,7
M. Kubišová	5	45	4	15	9	23,7
K. Kryl	2	18	2	7,5	4	10,5
G. Husák	2	18	2	7,5	4	10,5
M. Jakeš	1	9	7	26	8	21,1

V. Klaus	1	9	0	0	1	2,6
M. Kocáb	1	9	0	0	1	2,6
M. Mejšťík	1	9	0	0	1	2,6
M. Zeman	1	9	1	4	2	5,3
Charta 77	0	0	1	4	1	2,6
J. Palach	0	0	1	4	1	2,6
A. Dubček	0	0	0	0	0	0
M. Gorbačov	0	0	0	0	0	0

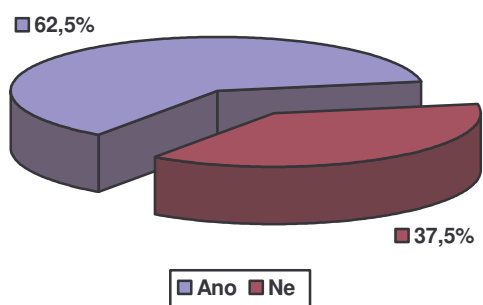
Graf č. 3d Jména osobností (gymnázium)



Tab. č. 5e Povědomí studentů SPŠ o osobnostech spojených s revolucí z roku 1989

SPŠ	Muži		Ženy		Celkový součet	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Ano	13	65	12	60	25	62,5
Ne	7	35	8	40	15	37,5

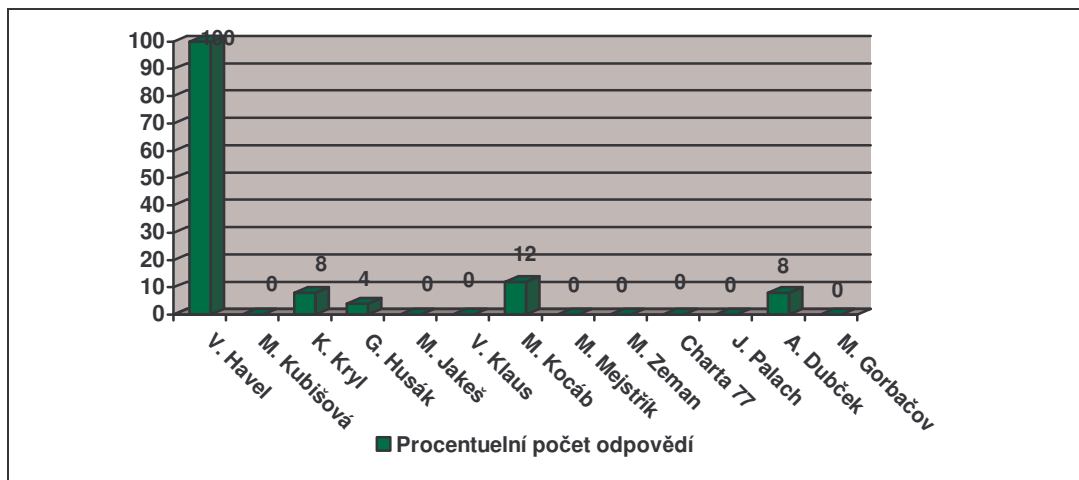
Graf č. 3e Povědomí studentů SPŠ o osobnostech spojených s revolucí z roku 1989



Tab. č. 5f Jména osobností (SPŠ)

SPŠ	Muži		Ženy		Celkový součet	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
V. Havel	13	100	12	100	25	100
M. Kubišová	0	0	0	0	0	0
K. Kryl	1	7,5	1	8	2	8
G. Husák	1	7,5	0	0	1	4
M. Jakeš	0	0	0	0	0	0
V. Klaus	0	0	0	0	0	0
M. Kocáb	2	15	1	7,5	3	12
M. Mejstřík	0	0	0	0	0	0
M. Zeman	0	0	0	0	0	0
Charta 77	0	0	0	0	0	0
J. Palach	0	0	0	0	0	0
A. Dubček	2	15	0	0	2	8
M. Gorbačov	0	0	0	0	0	0

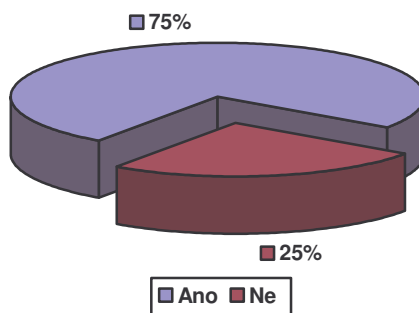
Graf č. 3f Jména osobností (SPŠ)



Tab. č. 5g Povědomí studentů VOŠ o osobnostech spojených s revolucí z roku 1989

VOŠ	Muži		Ženy		Celkový součet	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Ano	10	67	5	100	15	75
Ne	5	33	0	0	5	25

Graf č. 3g Povědomí studentů VOŠ o osobnostech spojených s revolucí z roku 1989

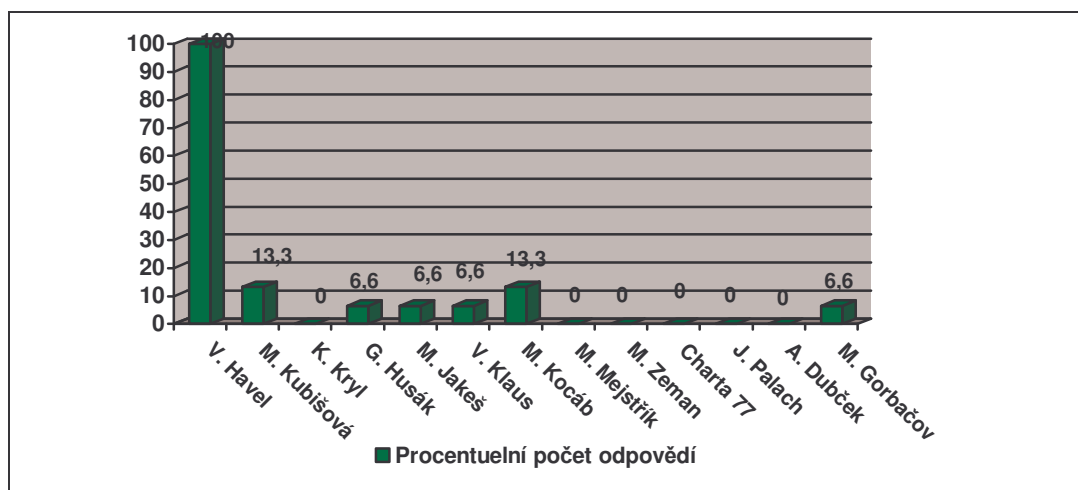


Tab. č. 5h Jména osobností (VOŠ)

VOŠ	Muži		Ženy		Celkový součet	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
V. Havel	10	100	5	100	15	100
M. Kubišová	1	10	1	20	2	13,3
K. Kryl	0	0	0	0	0	0

G. Husák	0	0	1	20	1	6,6
M. Jakeš	0	0	1	20	1	6,6
V. Klaus	0	0	1	20	1	6,6
M. Kocáb	2	20	0	0	2	13,3
M. Mejstřík	0	0	0	0	0	0
M. Zeman	0	0	0	0	0	0
Charta 77	0	0	0	0	0	0
J. Palach	0	0	0	0	0	0
A. Dubček	0	0	0	0	0	0
M. Gorbačov	1	10	0	0	1	6,6

Graf č. 3h Jména osobností (VOŠ)



Výsledky třetí položené otázky prokázaly, že dotazovaní studenti si v 78% vybavili alespoň jednu osobnost, která je spojována s revolucí z roku 1989. Nejvíce respondentů dokázalo na otázku odpovědět na gymnáziu (95%), dále pak na vyšší odborné škole (78%) a nakonec na střední průmyslové škole (62,5%). Na gymnáziu a střední průmyslové škole si osobnosti spojené s revolucí dokázali ve větší míře vybavit muži, na vyšší odborné škole jsem zaznamenal více správných odpovědí u žen. Pokud se zaměříme na konkrétní jména, v drtivé většině byla v orientačním šetření uváděna osobnost Václav Havel (97,4%). Tato skutečnost není překvapující vzhledem k okolnostem, že právě Václav Havel působil v prezidentské funkci v období, kdy dotazovaní vyrůstali. Jedná se o

velmi výraznou osobnost, která je v očích veřejnosti obecně známá a jejíž počátky veřejného působení spadají právě k událostem okolo sametové revoluce. V daleko menší míře byli dále zmiňováni Marta Kubišová (14,1%), Miloš Jakeš (11,5%) a Michael Kocáb (10,3%). Uvedení osoby Michaela Kocába a především Marty Kubišové vidím zejména v jejich aktivitě také mimo politickou sféru. Dotazovaní je znají z koncertů, novin nebo televize, což jsou pro tuto věkovou kategorii jistě daleko oblíbenější zdroje informací než politika. V šesti případech byl uveden Karel Kryl a Gustav Husák, dále pak další osobnosti, což dokazuje, že někteří mladí lidé, byť představují malé procento, mají o událostech ze listopadu 1989 širší vědomosti. V jednom případě byl také uveden Jan Palach, který patří k událostem, které proběhly v jinou dobu.

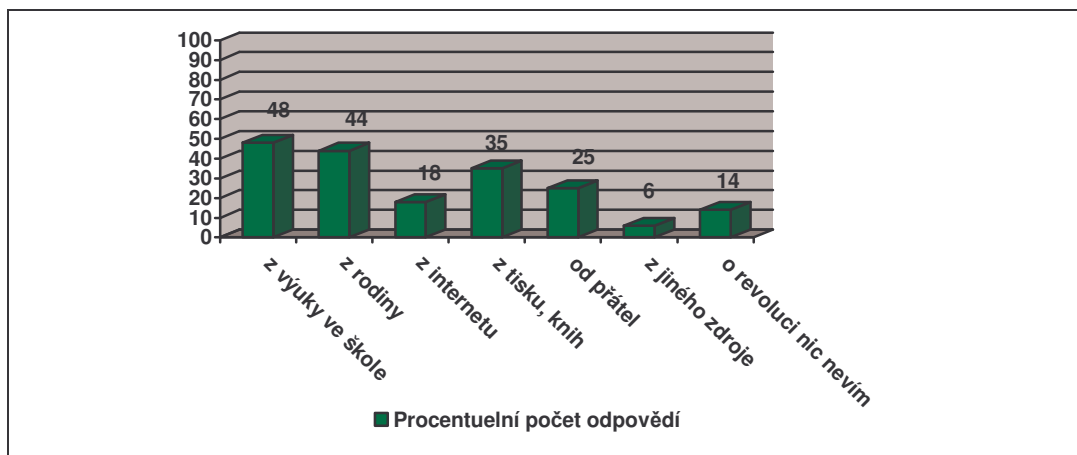
#### Otázka č. 4 Odkud jste tyto informace čerpali?

Tab. č. 6a Získávání informací o událostech sametová revoluce

	Muži		Ženy		Celkový součet	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
z výuky ve škole	30	65,2	18	33,3	48	48
z rodiny	24	52,2	20	37	44	44
z internetu	13	28,3	5	9,3	18	18
z tisku, knih	15	32,6	20	37	35	35
od přátel	9	19,6	14	25,9	25	25
z jiného zdroje	4	8,7	2	3,7	6	6
o revoluci nic nevím	6	13	8	14,8	14	14

\* absolutní četnost

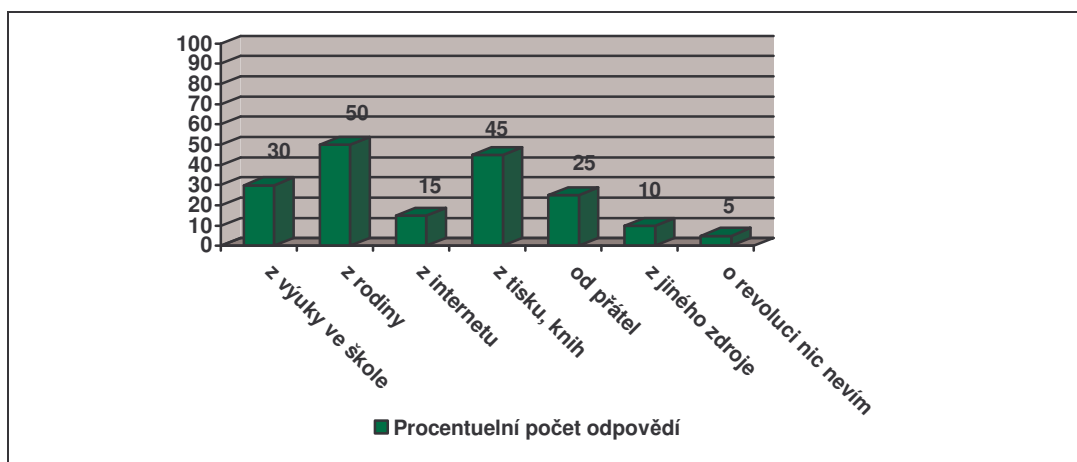
Graf č. 4a Získávání informací o událostech sametová revoluce



Tab. č. 6b Získávání informací (gymnázium)

G	Muži		Ženy		Celkový součet	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
z výuky ve škole	5	45,5	7	24,1	12	30
z rodiny	6	54,5	14	48,3	20	50
z internetu	3	27,3	3	10,3	6	15
z tisku, knih	5	45,5	13	44,8	18	45
od přátel	4	36,4	6	20,7	10	25
z jiného zdroje	2	18,2	2	6,9	4	10
o revoluci nic nevím	0	0	2	6,9	2	5

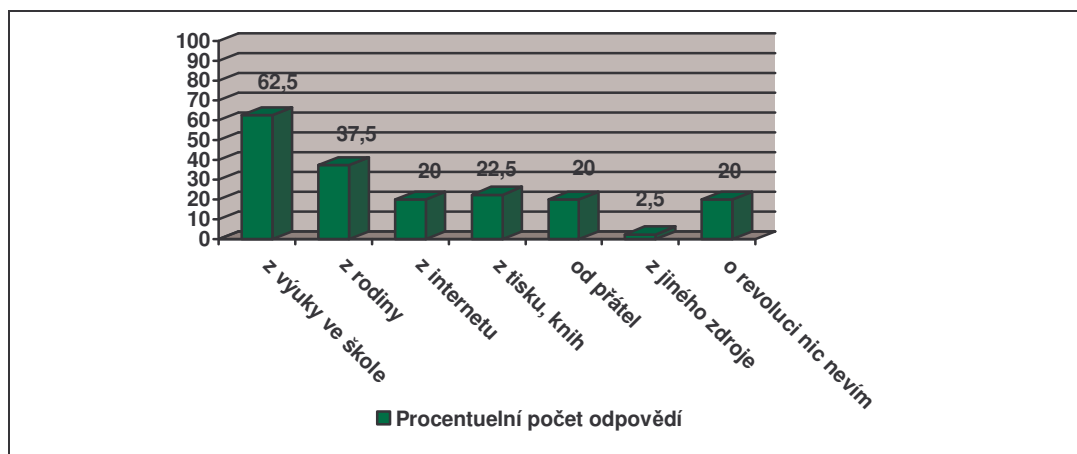
Graf č. 4b Získávání informací (gymnázium)



Tab. č. 6c Získávání informací (střední průmyslová škola)

SPŠ	Muži		Ženy		Celkový součet	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
z výuky ve škole	16	80	9	45	25	62,5
z rodiny	12	60	3	15	15	37,5
z internetu	6	30	2	10	8	20
z tisku, knih	4	20	5	25	9	22,5
od přátel	3	15	5	25	8	20
z jiného zdroje	1	5	0	0	1	2,5
o revoluci nic nevím	2	10	6	30	8	20

Graf č. 4c Získávání informací (střední průmyslová škola)

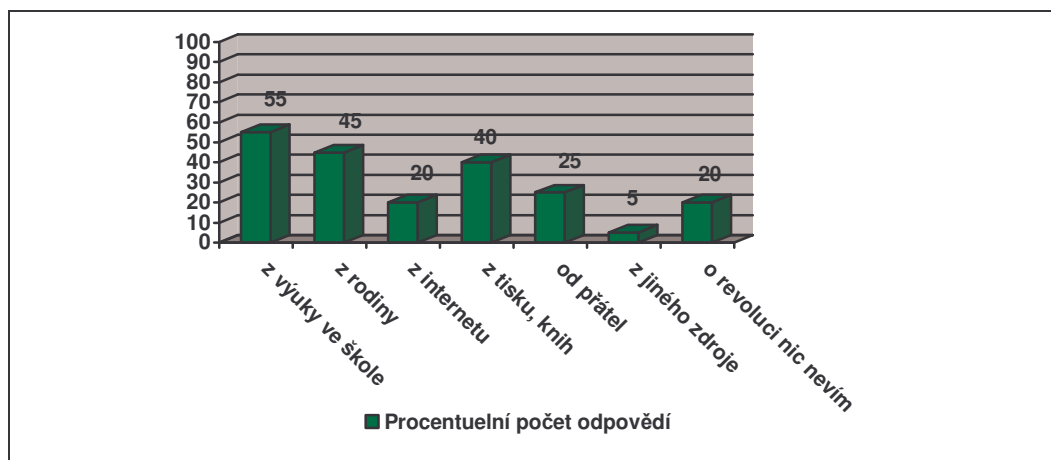


Tab. č. 6d Získávání informací (vyšší odborná škola)

VOŠ	Muži		Ženy		Celkový součet	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
z výuky ve škole	9	60	2	40	11	55
z rodiny	6	40	3	60	9	45
z internetu	4	26,7	0	0	4	20
z tisku, knih	6	40	2	40	8	40
od přátel	2	13,3	3	60	5	25
z jiného zdroje	1	6,6	0	0	1	5
o revoluci nic nevím	4	26,7	0	0	4	20



Graf č. 4d *Získávání informací (vyšší odborná škola)*



U čtvrté otázky mohli respondenti zvolit libovolný počet odpovědí odkazujících na zdroje, odkud informace o sametové revoluci čerpali. Nejvíce dotazovaných zvolilo možnost získání poznatků ze školní výuky (48%), následovala rodina (44%), tisk a knihy (35%), přátelé (25%), internet (18%). 14 % odpovídajících uvedlo, že o revoluci nic neví a 6% respondentů zvolilo jiný zdroj informací. Ve dvou případech se jednalo o televizi a dvě varianty představovala odpověď, že se jedná o všeobecně známé události. Prvenství instituce školy jako informačního zdroje ukazuje, že i za předpokladu malého prostoru pro výuku novodobých dějin je událostem sametové revoluce ve školní výuce věnován prostor. S touto kategorií částečně souvisí i další informační pramen, četba knih a tisku. Žáci a studenti se v průběhu své přípravy na školní výuku patrně dostali k odborným knihám nebo učebnicím, ve kterých jsou revoluční události zmiňovány. Neméně významný je i mezigenerační přenos informací uvnitř rodiny. Z výsledků vyplývá, že lidé v rodině o daných událostech hovoří pravděpodobně také proto, že se odehrály před dvaceti lety a dnešní rodiče a prarodiče respondentů k nim zaujímali určitý postoj. V rovině gymnázia jsou ale výsledky odlišné, školní výuka je u zdejších respondentů odsunuta až na třetí místo (30%). Nejvíce gymnazistů své znalosti získalo v rodině (50%) a z tisku a knih (45%). Toto tvrzení mohu potvrdit z vlastní zkušenosti. Události

novodobých dějin byly probírány pouze na volitelném speciálním semináři, při klasické výuce dějepisu na ně nezbyl čas.

Pokud se na dané výsledky podíváme z hlediska rozložení zástupců jednotlivých škol, nejvíce správných odpovědí najdeme u gymnazistů, následně u studentů vyšší odborné školy a nakonec střední průmyslové školy. Tento fakt kopíruje všeobecné mínění veřejnosti, kdy jsou studenti gymnázia vnímáni jako více informovaní a obeznámení s historickými fakty. Rozdíly ve vědomostech studentů škol také odpovídají časové dataci vyučovacích hodin věnovaných výuce historie. Například na gymnáziu najdeme dějepis jako povinný předmět i u maturitních ročníků, na střední průmyslové škole je vyučován pouze v jednom nebo dvou školních ročnících.

#### **4.6. Potvrzení či vyvrácení stanovených hypotéz**

**Hypotéza č. 1 :** Dotazování budou mít alespoň základní povědomí o událostech z listopadu 1989

Více než 90% dotazovaných si dokázalo při pojmu sametová revoluce vybavit určitý výrok charakterizující události 17. listopadu 1989. Nadpoloviční většina respondentů dokázala také objasnit původ názvu revoluce, z čehož můžeme usuzovat, že většina dotazovaných studentů má alespoň základní představu o daných skutečnostech a hypotézu můžeme považovat za verifikovanou.

**Hypotéza č. 2:** Většina respondentů si vybaví alespoň jednu osobnost spojenou s revolučními aktivitami

Výsledky položené otázky o znalosti osobností spojených s revolučními událostmi prokázaly, že dotazovaní studenti si v 78% vybavili alespoň jedno jméno. Také druhou hypotézu se mi podařilo verifikovat.

**Hypotéza č. 3:** Alespoň jeden mimoškolní zdroj získávání informací o sametové revoluci bude v odpovědích respondentů zastoupen ve větší míře než školní výuka

Pokud budeme brát dotazovaný vzorek respondentů jako celek, nejvyšší zastoupení jakožto zdroj informací představuje instituce školy (48%). Ostatní položky jako rodina, knihy nebo internet zůstaly v pozadí. Jiná situace nastala u studentů gymnázia, kde byla nejvíce jakožto informační zdroj zastoupena rodina a školní výuka poklesla až na třetí pozici. Třetí hypotézu tedy v obecné rovině považujeme za falzifikovanou.

## 5. Závěr

Bakalářská práce Studentské aktivity v průběhu sametové revoluce a jejich odraz na Rychnovsku sledovala dva cíle. Jedním z nich bylo zjistit, jakým způsobem a s jakou časovou prodlevou byly revoluční události konce roku 1989 prezentovány v regionálním tisku. Druhým záměrem bylo rozpoznat, v jaké míře je s danými skutečnostmi seznámena dnešní mladá generace.

Výsledky výzkumu potvrzují, že se pohled rychnovského týdeníku nijak výrazně neodlišuje od pohledu dalších oficiálních tiskovin. Jiskra Rychnovska se svým konceptem sice určitým způsobem vymyká od celorepublikově vydávaných novin, velký prostor je zde věnován názorům čtenářů, a tak na reakci na každou skutečnost odehrávající se v Praze nebyl prostor. Čtenáři se ale naopak mohli dozvědět, jak probíhala generální stávka v jednotlivých podnicích okresu nebo jak se vyvíjelo Občanské fórum v okolí jejich bydliště.

Z výsledků dotazníkového šetření můžeme konstatovat, že události nazývané jako sametová revoluce nejsou pro mladé lidi cizím pojmem. Naprostá většina z dotázaných studentů má o dané historické události základní povědomí a dokáže přiřadit k boji za demokracii osobu bývalého prezidenta Václava Havla. Často diskutovaný problém absence výuky novodobých dějin na středních školách se mi také nepodařilo potvrdit, ukázalo se, že nejfrekventovanějším zdrojem informací byla pro mnou zvolené respondenty školní výuka.

Závěrem bych chtěl říct, že ačkoliv jsem sametovou revoluci zažil jen jako dvouleté dítě, myslím si, že těchto několik dní představuje pro naši zemi významný historický mezník. Sametová revoluce je synonymem boje za demokracii, které si v dnešní době možná nevážíme tolik, jak bychom měli. Demokracie totiž není jen forma vlády, je to i názor člověka na svět, kdy druhého považujeme za rovnocenného partnera hodného lidské důstojnosti.

## 6. Seznam použitých zdrojů

BENDA, Marek a kol. *Studenti psali revoluci*. Praha: Universum, 1990. 192 str. ISBN 80-85207-02-8

BIRGUS, Vladimír. *Československo '89*. Praha : Panorama, 1990. 64 str.

HALADA, Jan. *Něžná revoluce v pražských ulicích*. Praha: Iris, 1990. 62 str. ISBN 80-7022-066-X

Historický ústav Československé akademie věd, Historická komise Koordinačního centra Občanského fóra. *Deset pražských dnů 17.-27. listopad 1989: Dokumentace*. Praha: Academia, 1990. 672 str. ISBN 80-200-0340-1

HORÁČEK, Michal. *Jak pukaly ledy*. Praha: Ex libris. 1990, 224 str. ISBN 80-900090-0-X

HUSÁK, Petr. *Česká cesta ke svobodě: Revoluce či co?* Praha: Volvox Globator. 1999, 167 str. ISBN 80-7207-299-4

MĚCHÝŘ, Jan. *Velký převrat či snad revoluce sametová?* Praha: Progetto. 1999, 359 str. ISBN 80-86366-00-6

OTÁHAL, Milan. *Studenti a komunistická moc v českých zemích 1968-1989*. Praha: Dokořán. 2003, 230 str. ISBN 80-86569-52-7

PERNES, Jiří. *Československo 1946-1992*. Praha: Albatros, 1997, 64 str. ISBN 80-00-00531-X

Fondy státního oblastního archivu v Zámrsku – pobočky Rychnov nad Kněžnou. Regionální noviny *Jiskra Rychnovska*. 1989, ročník 30, čísla 47-52

<http://www.spolecnost89.cz/s89cz.html>

[http://www.totalita.cz/1989/1989\\_11.php](http://www.totalita.cz/1989/1989_11.php)

<http://www.revoluce89.wz.cz/hlavni.htm>

## 7. Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník

Příloha č. 2. Obrázek Havel na Hrad (zdroj: [www.spolecnost89.cz](http://www.spolecnost89.cz))

Příloha č. 3. Text letáku s výzvou k účasti na vzpomínkové akci k 17. listopadu 1989 (zdroj: [www.totalita.cz](http://www.totalita.cz))

Příloha č. 4. Výtvar lidové tvořivosti – stromeček (zdroj: [www.spolecnost89.cz](http://www.spolecnost89.cz))

Příloha č. 5. Zpravodaj ze stávk (zdroj: [www.spolecnost89.cz](http://www.spolecnost89.cz))

Příloha č. 6. Foto – Národní třída (zdroj: BIRGUS, Vladimír. Československo '89. Praha : Panorama, 1990. 64 str.)

Příloha č. 7 Foto – Shromážděný lid (zdroj: BIRGUS, Vladimír. Československo '89. Praha : Panorama, 1990. 64 str.)

Příloha č. 8 Foto – Stávkující studenti (zdroj: BIRGUS, Vladimír. Československo '89. Praha : Panorama, 1990. 64 str. )

Příloha č. 9 Titulní strana týdeníku Jiskra Rychnovska ze dne 30.11.1989

# DOTAZNÍK

## Orientační šetření vybrané skupiny mládeže zjišťující znalosti týkající se revoluce v roce 1989

Vážení studenti, dovoluji vám, abych vás požádal o vyplnění dotazníku, jehož cílem je zjistit míru obeznámenosti studentů středních škol a odborných učilišť s tématem revoluce v roce 1989. Dotazník je zcela anonymní a vaše odpovědi budou použity pouze k tomuto účelu jako podklad pro vypracování bakalářské práce. Děkuji za vaši spolupráci.

Václav Koráb,  
student 3. ročníku oboru Humanitní studia na Univerzitě Pardubice

Věk .....

Studovaná škola .....

Pohlaví    a) muž  
              b) žena

1. Co se vám vybaví, když se řekne listopadová revoluce v roce 1989?

2. Víte, proč je tato revoluce nazývána jako „sametová“?

- a) ano.....
- b) ne

3. Znáte nějaká konkrétní jména, která jsou s revolucí spojena?

4. Odkud jste tyto informace čerpali?

- a) z výuky ve škole
- b) z rodiny
- c) z internetu
- d) z tisku, knih
- e) od přátel
- f) z jiného zdroje.....
- g) o revoluci nic nevím





# HAVEL NA HRAD

## **Text letáku s výzvou k účasti na vzpomínkové akci k 17. listopadu 1989**

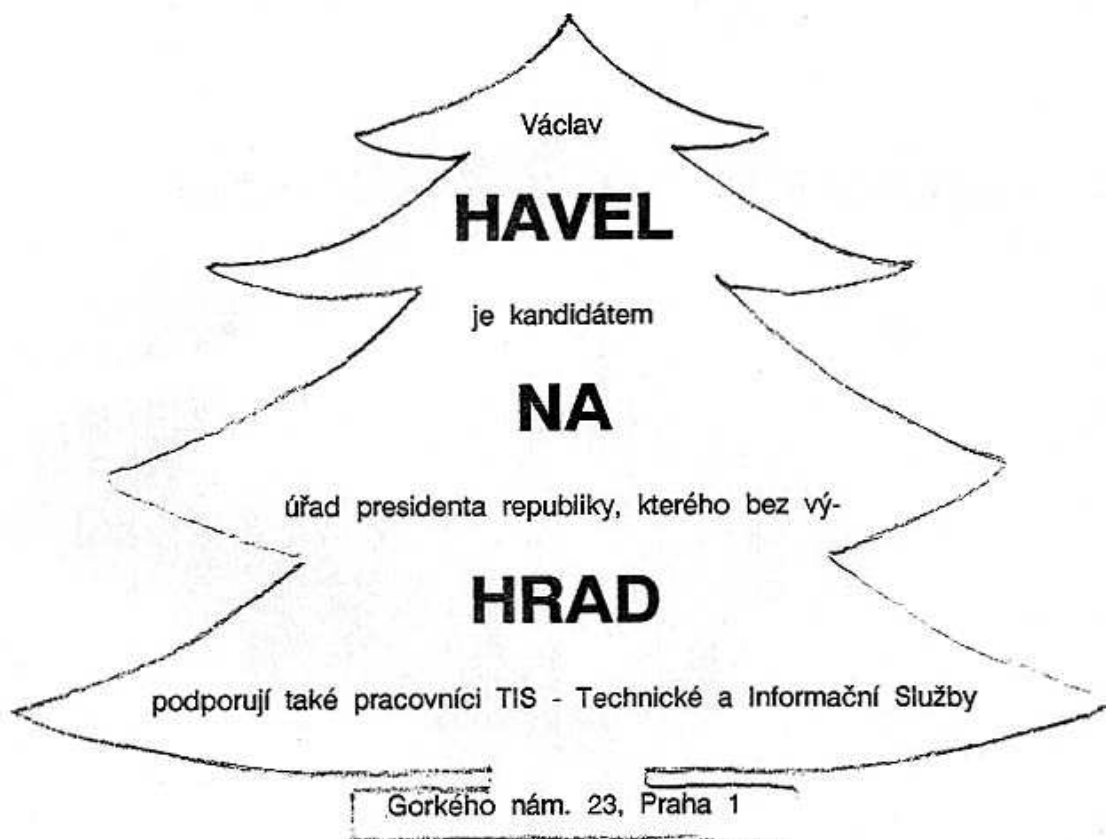
### **Vezmi s sebou květinu**

17. listopadu si připomeneme 50. výročí slavných i tragických událostí, k nimž došlo v souvislosti s pohřbem studenta lékařské fakulty UK Jana Opletala, smrtelně zraněného při protiokupantských demonstracích 28. října 1939.

Zdánlivou tečku za tímto novým protinacistickým vystoupením znamenala okamžitá brutální perzekuce: 9 studentských předáků bylo popraveno, na 1500 studentů bylo odvečeno do koncentračních táborů a české vysoké školy byly uzavřeny. Současně se však ve světě zvedla vlna rozhořčení, která v brzku vedla k ustavení právě 17. listopadu za Mezinárodní den studentstva.

Nechceme jen pietně vzpomínat tehdejších tragických událostí, ale chceme se aktivně přihlásit k ideálům svobody a pravdy, za něž jejich účastníci obětovali své životy. Neboť i dnes jsou tyto ideály vážně ohroženy a my se nechceme dát zahanbit svými vysokoškolskými kolegy, kteří za ně před 50. lety odvážně vystoupili.

Proto dne 17. listopadu po 16. hodině půjdeme od patologického ústavu na Albertově, odkud vyšel pohřeb Jana Opletala, přes Karlovo náměstí, Štěpánskou ulicí do Opletalovy ulice, kde v parku před Hlavním nádražím položením květin pietní akt ukončíme.



# PIŠEME PRAVDU!

ZPRAVODAJ ZE STÁVKY



## KDO, NE-LI MY KDY, NE-LI TEĎ

Prohlášení studentů pražských vysokých škol

Pod vlivem událostí z pátku 17. 11. 1989, kdy byla v centru Prahy opět brutálně potlačena pokojná demonstrace pražských studentů nevidíme již jiné cesty, jak vyjádřit svůj nesouhlas a zděšení nad současnou vnitropolitickou situací v naší zemi, a proto vstupujeme do týdenní stávky s těmito požadavky:

1. Žádáme ustanovení nezávislé vyšetřovací komise Federálního shromáždění s účastí zástupců stávkových výborů studentů vysokých škol a zástupců ostatních občanských iniciativ.
2. Okamžité potrestání osob zodpovědných za rozpoutání pražského masakru i jeho příčných vykonavatelů. Zveřejnění jejich jmen a funkcí. Zároveň žádáme uveřejnění pravdivých svědectví očitých svědků, zveřejnění obrazových materiálů a informací o zdravotním stavu postižených.

3. Vyzýváme pracovníky všech sdělovacích prostředků, aby se nepodíleli na šíření nepravdivých informací o současném dění v Československu.

4. Okamžité propuštění všech politických vězňů a zastavení trestního stíhání nespravedlivě obviněných.

5. Zahájení účinného dialogu se všemi složkami společnosti bez výjimek.

6. Egalizace lidových novin a všech nezávislých tiskovin.

7. Žádáme, aby ústavou zaručené právo shromáždění ~~nikdy~~ nebylo fakticky zpemožňováno prováděcími předpisy. Tyto předpisy nemusejí být zrušeny.

8. Žádáme zveřejnění tohoto prohlášení a pravdivé průběžné informování veřejnosti o probíhající studentské stávce. Dále žádáme, aby toto naše prohlášení bylo prodiskutováno v živém vysílání ČsT za účasti zástupců stávkových výborů studentů vysokých škol.

9. Obracíme se na pedagogy všech škol i na ostatní občany s žádostí o maximální podporu.

Vyzýváme všechny občany, kterým není lhostejný stav v našem státě, aby vyjádřili svoji vůli generální stávkou 27. 11. 1989 od 12 do 14 hodin.

V Praze dne 20. 11. 1989  
Stávkový výbor studentů pražských VŠ

CO SE STALO? CO SE DĚJE? CO SI CHYSTÁ?

Krvavou lézň na Národní třídě 17. listopadu 1989 vyvrcholila nespokojenost všech pokrokově smýšlejících lidí. Bezodhodný ozbrojený zásah pořádkových oddílů se stal bezprostředním impulsem k vlně stávek pražských vysokých škol, ke kterým se v neděli a pondělí přidaly některé střední školy, všechna divadla a umělecké svazy. Víkend byl poznamenán bouřlivou reakcí občanů na páteční události. Na Národní třídě se na některých místech objevovaly květiny, zapalovaly se svíčky, v hloučcích se četla první prohlášení. Bezpečnost přihlížela několika protestním průvodům na Národní třídě a Václavské náměstí. V průběhu neděle se na fakultách vytvořily stávkové výbory které připravovaly svá prohlášení a požadavky. Stávka, která začala v pondělí ráno, je centrálně řízena a na některých školách je okupační. Znamená to že studenti jsou na školách nepřetržitě.

## DĚLNÍCI ROLNÍCI PŘIDEJTE SE K NÁM!



FOTO JIŘÍ VOULKA



FOTO RADEK BAJGAR



FOTO PAVEL DIAS ● FOTO TIBOR HUSZÁR  
FOTO ČTK  
FOTO JIŘÍ KUDĚLKA



Praha / Bratislava  
Brno  
Ostrava

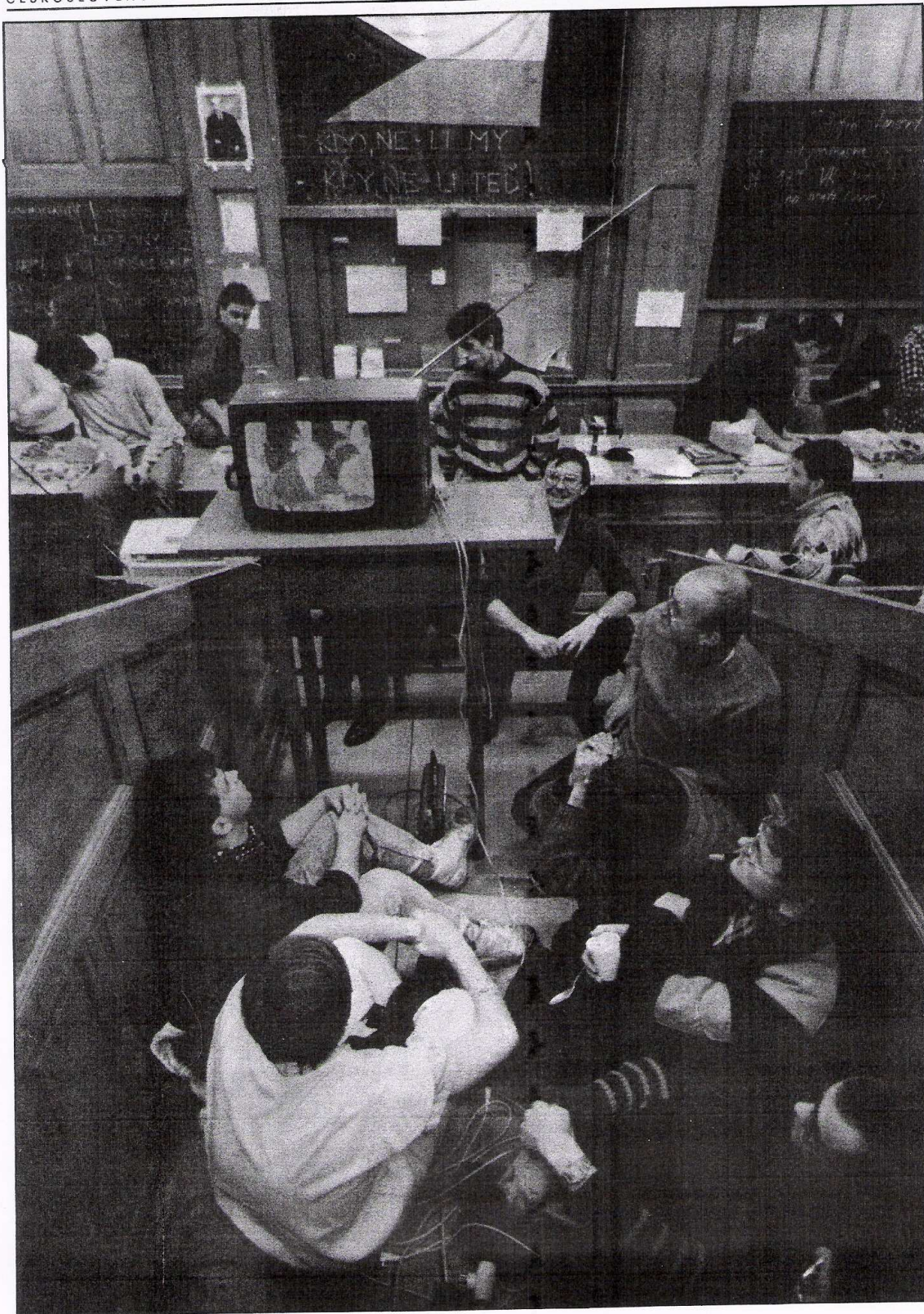


FOTO PŘEMYSL HNEVOVSKÝ

# HESLO DNE: JSME PRO SOCIALISMUS, BEZ CHYB, S LIDEM A PRO LID

PROLETARI VŠECH ZEMÍ, SPOJTE SE!



NOSITEL MEDAILE ZA ROZKVET OKRESU

## JISKRA

### RYCHNOVSKA

ORGÁN OV KSČ A ONV V RYCHNOVĚ NAD KNEŽNOU

Ročník 30 Číslo 48 30. listopadu 1989 Cena 50 hal.

## OD PASIVITY K AKTIVITĚ

AKTIV PŘEDNÍCH FUNKCIONÁŘŮ POUKÁZAL NA NEDOSTATKY • NYNÍ AKTIVIZOVAT VŠECHNY ČLENY

V sobotu 25. listopadu odpoledne, krátce po třinácté hodině, začal v Rychnově v budově okresního výboru KSČ aktiv předních stranických funkcionářů. Jeho účastníky byli především představitelé základních organizací. Seznámili se s výsledky zasedání ústředního výboru a současnou situací v okrese.

Těžisté jednání bylo v diskusi a hovořili v ní především soudruzi ze základních organizací. Měsím říci, že jejich vystoupení byla kritická a potvrdila existenci dlouho neřešených problémů ve stranické práci. Funkcionáři na ně soudruh Frouček z Kostece, soudruh Kubrt z Týniště i další. Hodně diskutujících se zamýšlelo nad současnou situací ve straně a společnosti a například soudruh Jan Kůpka upozornil na podobnost v některých rysech, s vývojem v Polsku. Zejména v tom, že požadavky vůči KSČ budou stupňovány a nejde tedy jen o řešení těch původně předložených, což se i potvrdilo v

Praze a ostatně i v našem okrese.

Přes všechna kritická a sebekritická slova, a bylo jich dost, jsem tohoto názoru: aktiv byl velmi prospěšný a podařilo se jeho duch přenést do základních organizací, má komunistická strana všechny předpoklady k tomu, aby přešla od pasivity k aktivitě. Znamená to ale nešetřit, aktivizovat každého člena i základní organizace. Mnozí starší soudruzi říkali – vrátil se k metodám a formám práce v roce 1948.

Časníci aktivy také přijali prohlášení k současným událostem. —pk—



Na aktivu předních stranických funkcionářů vystoupila i řada starších soudruhů a hovořili mimo jiné o tom, že na neřešené problémy poukázováni už dříve. Na snímku diskutuje soudruh Karel Kubrt z Týniště.

## ZAZNAMENALI JSME VAŠE NÁZORY • ZAZNAMENALI JSME VAŠE NÁZORY

Názory, které jsme zaznamenali v pondělí 27. listopadu v době od 9.40 hodin do 10.10 hodin na rychnovském náměstí. Občany, s nimiž jsme hovořili, jsme vybrali zcela náhodně. Všimneme-li pozornosti stejnému otázkám: Co si myslíte o současné situaci?

- Karel Pěš, důchodce: „Že se to tu konečně pohlo, byl nejvyšší čas.“
- Luboš Mandík, pracovník DOS při MěstNV Rychnov: „Nejsem žádný politik, politika mne nezajímá, ale jedno je jasné, že cestou, kterou jsme do současnosti šli, už pokračovat nepůjde. Jakou cestou se vydáme, neví, myslím, nikdo. To ukáže vývoj. Jsou tedy obavy, že se to nějakým způsobem zvrhne. Komunisté, ne tedy všichni, zklamali, a lidé tedy hledají nějakou cestu u někoho jiného. Jde o to, jestli se vybere nějaká cesta správná. Musí se udlát nějaký dobrý, šťastný krok. Komunistická strana ztratila důvěru natolik, že si jí teď musí pracně vybojovat. Ne tím způsobem, že bude zakotvena v ústavě, ale svou činností. Každá strana by měla být rovnoprávná, a ukáže, ať strhne na svou stranu lidi svou prací a
- ne tím, že se to nějakým způsobem zakotví. Studenti mají pravdu v tom, že nějakým způsobem se musí dát nejvo hlas národa. Tím, že se 17. listopadu něco stalo, to snad nebyla záminka, ale prostě to už přesáhlo určitou mez. Stejně by někdy jindy k něčemu takovému došlo.“
- Jiří Šmerda, agronom Státního statku Orlické hory, haspodářství Hlaska: „Konečně se pohybuje leda, a myslím, že to není na škodu, protože je nejvyšší čas, kdy k tomuhle mohlo dojít. Opět se všim souhlasím.“
- Hana Kapounová, na mateřské dovolené: „Jako matka — je to taková situace, že o ty děti máme také strach. Nechtím si velké iluze, spíš mám strach.“
- Jana Hejlová, na mateřské dovolené: „Souhlasila bych s předchozím názorem. Věřím v

Pracovat ve sdělovacích prostředcích dnes není jednoduché. Vždyť kolik jsme jen v týdenním předstihu informovat o událostech uplynulých dnů. Jak zachytit to vše, co se odehrálo i v našem okrese ještě v pátek, sobotu, neděli a pondělí? A další složitost: jak jsme v uplynulých letech již několikrát vysvětlovali, jsme především časopisem dopisovatelským, staráme na článcích dopisovatelů, spolupracovníků, dopisův čtenářů. Jenže per- vatelejší, reportáže, názory, označujeme datem, protože je třeba dívat se na ně z pohledu a situace události ve společnosti v ten který den. A zaznamenat jen dění v poslední den, den konečné uzavěrky, tedy v pondělí, by bylo jistě nedobré.

Naším úkolem je dnes v podmínkách týdeníků s uzavřkou podstatně částí vydání s výtanním předstihem informovat o událostech uplynulých dnů. Jak zachytit to vše, co se odehrálo i v našem okrese ještě v pátek, sobotu, neděli a pondělí? A další složitost: jak jsme v uplynulých letech již několikrát vysvětlovali, jsme především časopisem dopisovatelským, staráme na článcích dopisovatelů, spolupracovníků, dopisův čtenářů. Jenže per- vatelejší, reportáže, názory, označujeme datem, protože je třeba dívat se na ně z pohledu a situace události ve společnosti v ten který den. A zaznamenat jen dění v poslední den, den konečné uzavěrky, tedy v pondělí, by bylo jistě nedobré.

Jak jsme ke zpracování materiálů přistoupili? Není možné zachytit vše doslova a v plném rozsahu — takovou kapacitu naše noviny nemají a nebyly toho schopny ani cestovní sdělovací prostředky. Zveřejňujeme proto materiály pokud možná krátké, aby se dostalo na co nejvíce informací, poznatků, názorů občanů a kolektivů. Tentokrát však všechny články, reportáže, názory, označujeme datem, protože je třeba dívat se na ně z pohledu a situace události ve společnosti v ten který den. A zaznamenat jen dění v poslední den, den konečné uzavěrky, tedy v pondělí, by bylo jistě nedobré.

A ještě jednu věc. Na stránkách Jiskry dnes naleznete řadu názorů jednotlivců, ať už občanů, s nimiž jsme hovořili nebo nás redaktoři. Budeme rádi, když si doplníme naše vystovování v těchto dnech velice často: „Jsem pro dialog, svobodu, demokraticky. Musím se s nimi vyslechnout i názor toho druhého až do konce.“ V našem případě tedy mějte stin názory jiných přečíst, i když s nimi třeba nebudete souhlasit.

PETR KUBALÍK  
vedoucí redaktor

## DIALOG? ANO, MY JSME PRO!

JE-LI DOBRÁ VOLE OBOU STRAN, PAK LZĚ DISKUTOVAT. JESTLIŽE NENÍ, K ČEMU JE VOLÁNÍ PO DIALOGU?

Rychnov nad Kněžnou, 23. listopadu. Náměstí dr. Zdeňka Nejedlého se podle zpráv šířených mezi lidmi má stát místem demonstrace. Dovolíme se to od čtenářů i postuchů vyřádit rozhlásovat drátě. Mnozí říkají: a teď jsme zvědaví, co napíšete. Co máte do vyššího rozhlásovat po drátě. Budete psát pravdu? Přes se tak například Jaroslav Šifalda, dělník rychnovských Orlických strojů i další.

Není důvodu pravdu nenapsat. Naopak, myslím si, že mnoha lidem, kteří se demonstrace zúčastnili, otevřela oči, uvědomili si, co se vlastně děje ve společnosti, slyšeli na vlastní uši požadavky vystupujících řečníků. Možná teď lépe chápu, o co jde v Praze, protože informace ve sdělovacích prostředcích jsou různorodé.

JE PÁTNACTI HODIN  
Na náměstí je něco jinak než obvykle. V jiné pracovní dny je náměstí, řekl bych, víc v pohybu, lidé jim procházejí k autobusovému nádraží i do pří- lehlých ulic a obchody. Dnes vidím víc postávajících jednotlivců, skupinek. Čekají. S některými hovořím. Jsou spisovatelé i o co půjde. Přijít se podívat.

JE PŮL ČTVRTĚ  
Situace se vlastně nemění. I těch čekajících lidí je stále tolik. Před šestnáctou hodinou před mělnou jezdinou se objevuje osobní vůz, připravova-

na je zvuková aparatura. Přicházejí první účastníci demonstrace. Je jich několik desítek. Nesou vlajky, mají s sebou i malé děti. Přicházejí další občané. Celkový počet nezávisle na sobě několik účastníků demonstrace odhaduje na 400. V 16 hodin vystupuje k mikrofonu první řečník. Nepostřeh jsem, že by se představil jménem, řekl kde bydlí a pracuje. Hovoří však jménem pražských studentů, mluví o událostech 17. listopadu 1989, o dění v Praze. Upozorňuje, že shromáždění je pokojné. Po- teské, skandování je pak slyšet i v dalším průběhu demonstrace. Dale čte provolání Františka kardmála Tomáška všemu lidu Československa.

K mikrofonu přistupuje žena. Hovoří. Lidé volají: Nabíhají! Není slyšet. Všechna občana ani neví, kdo k nim mluví, nepředstavila se. Hovoří o tom, o co jde studentům v Praze, o ob- rodu šlovců. Opět je řet o 17. listopadu 1989. Žádáno je pro- štěření události, vyslovování jsou další požadavky, o nichž se píše v dnešním listku. Vyzý- vá ke stávkě 27. listopadu.

Je třeba provolání Občanské- ho fóra. Lidé opět neví, koho postuchují, řečník se nepřed- stavil. Někteří odcházejí, jimi přicházejí. Z ulice Fučíkova je v podstatě zatrasen průchod dolů náměstím. Ti, kdo chtějí projít, se musejí protírat da-

ven, někteří se zastavují, po- krdí rameny a pton dál. Ně- kteří projevují i nespokojenost. Slyším: Tak nás uchebí profil! Nebo! Nechte nás projít s tím kočárkem?

Procházím mezi shromáždě- nými občany směrem k železni- ství a najednou zjišťuji, že v těchto místech vůbec není řeč- níka slyšet. Pak se ozývá per- sifla. Někteří se k němu při- dávají, aniž vědí čemu tleskají, jini mávnu rukou a odchá- jí. S některými hovořím. Pak se vracím zpět do míst, kde je sly- šet. Řečník mluví o prostní stávce, o tom, že organizo- vaní nechtějí způsobit materiální škody. Jsou čtena prohlášení ně- kterých svazkových organizací z našeho okresu. Opět se ho- vová o 17. listopadu 1989.

K mikrofonu přistupuje i Fe- dital rychnovského závodu Po- liovina Václav Bírský. Mluví nesouvisle, jini mluví mu be- re mikrofon se slovy, že je o- pily. Skanduje se: záchytky.

Další řečník. Hovoří za před- sednictvo okresního výboru Čes- koslovenské strany socialistic- ké. Úvádí, že toto předsednic- tvo přehodnotilo svůj dosavad- ní sice smířlivý, ale nedosta- tečně důrazný postoj k proble- matice demokracie Českosloven- ského lidu. Jako důvod uvádí i nedostatečný počet členů. Ři- kazá, že nyní je předsednic- tvo marnými názory a obhajuje je před státními orgány i obča- ny našeho okresu.

Dále se čte prohlášení celo- závodního výboru Socialistické- ho svazu mládeže v ZAZ Van- berk k současným událostem. Mimo jiné je vyslovována žádost, sdělovací prostředek nepod- [Pokračování na str. 3]



Rychnovské náměstí dr. Zdeňka Nejedlého, úterek 23. listopadu 1989. V 16 hodin začala demonstrace, které se zúčastnilo asi 400 občanů.